

Sprawozdanie

Wydziału krajowego o krajowych zakładach naukowych rolniczych, tudzież o gorzelni i folwarku w Dublanach.

Wysoki Sejmie!

Załatwiając sprawozdanie komisji gospodarstwa krajowego w przedmiocie krajowych zakładów naukowych rolniczych w Dublanach powziął Wysoki Sejm na posiedzeniu z dnia 28. stycznia 1898 następujące uchwały:

I. Sejm przyjmuje do wiadomości sprawozdanie Wydziału krajowego za r. 1897 o krajowych zakładach naukowych, tudzież o stacyach doświadczalnych, gorzelni i folwarku w Dublanach.

II. Sejm uchyla uchwałę swą z dnia 7. lutego 1894, mocą której ustanowił etatową posadę prefekta internatu w Dublanach.

III. Sejm zwija w etacie szkoły wyższej dwie posady asystentów i dwie posady docentów, a ustanawia w etacie profesorów-adjunktów trzecią posadę z systemizowanymi poborami, ustanowionymi uchwałą z 7. lutego 1894.

IV. Sejm upoważnia Wydział krajowy do wybetonowania podłóg i żłobów w stajni opasowej kosztem 700 zł.

V. Sejm upoważnia Wydział krajowy do postawienia nowego parkanu na folwarku w Dublanach, do kupienia nowej młocarni i sieczkarni i wybudowania czworaku dla służby folwarcznej łączną sumą 4.344 zł.

VI. Sejm podnosi fundusz na utrzymanie asystentów, zatrudnionych przy obydwóch stacyach doświadczalnych o 400 zł. do rozporządzenia Wydziałowi krajowemu.

VII. Wzywa się Wydział krajowy, aby sprawę założenia mleczarni, jako obiektu demonstracyjnego dla wyższej i niższej szkoły w Dublanach zbadał tak co do rozmiarów jak ewentualnych kosztów i na przyszłej sesji sejmowej odpowiednie wnioski przedstawił.

W sprawozdaniu, poniżej umieszczonem, a omawiającem kolejno czynności odnoszące się do naukowych zakładów dublańskich, przedstawia także Wydział krajowy Wys. Sejmowi, w jaki sposób wykonał polecenia, mieszczące się w powyższych uchwałach.

I. Szkoła wyższa.

Nieproporcjonalny spadek w frekwencji, jaki się był objawił w roku szkolnym 1896/7 był, jak się obecnie pokazało, istotnie objawem przemijającym, a jako taki nie powinien był, jak to Wydział krajowy już wówczas w swem spzawozdaniu podniósł, służyć wogóle za podstawę do wysnuwania jakichkolwiek wniosków, a tem mniej ujemnych o samej szkole.

Kiedy bowiem we wspomnianym roku szkolnym 1896/7 zapisało się na I. rok tylko 2 uczniów nowych, to liczba nowo zapisanych w następnym roku 1897/8 wzrosła już do 12, a w bieżącym roku 1898/9 wynosi 17.

Gdy się zaś zważy, że internat dublański, systemem pokoikowym budowany, obliczony jest tylko na 40 uczniów, to przyjęcie w bieżącym roku szkolnym siedmnastu nowych uczniów na I. kurs możliwem było jedynie dlatego, że frekwencya przed 2 laty była tak małą i że wówczas było na I. kursie tylko dwóch uczniów, którzy dzisiaj będąc na III, kursie, psują co prawda proporcję w frekwencji poszczególnych kursów, ale za to umożliwili przyjęcie na I. kurs większej liczby, niż z przecięcia wypada. I gdyby napływ nowych uczniów w przyszłych latach już nie wzrastał się, ale pozostać miał na poziomie bieżącego roku, to przy obecnej pojemności budynku nawet ta liczba nie znajdzie w nim pomieszczenia. A Wydział krajowy nie wątpi, że dla szkoły dublańskiej minęły już lata próby po jej reorganizacji i że dziś, kiedy się stosunki konsolidowały, kiedy internat po próbnym doświadczeniach z pierwszych lat jego istnienia odpowiednio do charakteru szkoły, a zarazem odpowiednio do materialnych środków przeważnej liczby młodzieży zorganizowany został i przestał być postrachem, odstręczającym od Dublan, że dziś tedy szkoła ta, mając niewątpliwie wszelkie po temu warunki, będzie się normalnie rozwijała. Im zaś tempo tego rozwoju będzie szybsze, tem wcześniej stanie przed Wysokim Sejmem kwestya, domagająca się rozstrzygnięcia, czy ma być nadal zachowaną dysproporcya między kosztem, jaki powodują udzielanie nauki i środki do tej nauki, a ilością 40 uczniów z tej nauki korzystających, czy też ma być wprowadzoną między te dwa czynniki odpowiednia proporcya, a co za tem idzie powiększenie internatu do odpowiednich rozmiarów. Na tę ewentualność Wydział krajowy pozwolił sobie już raz zwrócić uwagę Wys. Sejmu, dziś ogranicza się jedynie na ponowieniu, a wystąpi z merytorycznymi wnioskami, skoro sprawa stanie się aktualną.

Spełniając polecenie, mieszczące się w uchwale pod VII. przytoczonej, wezwał Wydział krajowy Dyrekcyę szkoły do przedstawienia ze swej strony wniosków, zmierzających do urzeczywistnienia myśli zawartej w tem poleceniu. Naszkicowany przez Dyrekcyę projekt budynku, mającego służyć na pomieszczenie mleczarni, oraz kosztorys na wewnętrzne jej urządzenie z motorem naftowym lub benzynowym odbierał tej przyszłej mleczarni, zwłaszcza wobec skromnej ilości mleka, jakiej może dostarczyć folwark dublański, charakter mleczarni gospodarskiej, mającej zarazem służyć jako środek naukowy i obiekt demonstracyjny dla uczniów obu szkół, a robił z niej mleczarnię fabryczną, dla którejby trzeba było albo po sąsiednich majątkach zakontraktować mleko, albo też, co jeszcze gorsza, puszczać ją tylko od czasu do czasu w ruch. To też nie przychyłając się do tych wniosków, Wydział krajowy wezwał krajowego inspektora mleczarstwa, aby rzecz na miejscu zbadał, potrzebne daty zebrał i w porozumieniu z budowniczym, przedłożył szkic i kosztorys budynku na pomieszczenie mleczarni takiej, jakiej istotnie dla Dublan potrzeba.

Koszt budowy takiej mleczarni wedle planu, który w kancelaryi Wys. Sejmu może być przeglądniętym, wyniesie 3.700 zł., a miejsce jest tak wybrane, że budynek ten, w razie istotnie zachodzącej potrzeby, może być z łatwością powiększony. Mieścić zaś będzie ten budynek dwie ubikacye na właściwą mleczarnię, jedną ubikacyę na serkarnię, nadto oddzielnie magazyn i laboratorium, oddzielone sienią od mleczarni, wreszcie piwnicę. Kwotę potrzebną na budowę wstawił Wydział krajowy w preliminarz budżetu szkoły wyższej. Oprócz narzędzi i przyrządów, znajdujących się obecnie w muzeum szkolnem, które z wybudowaniem mleczarni tam przeniesione i do użytku oddane zostaną, trzeba będzie jeszcze do wewnętrznego urządzenia zakupić: refraktometr, centryfugę

ręczną nowszego systemu, masłnicę i rotacyjny wygniatacz do masła. Na sprawienie tych przyrządów nie żąda Wydział krajowy osobnego kredytu, gdyż wyznaczona w swoim czasie przez Wys. Sejm kwota 600 zł. na cele założenia mleczarni w Dublanach, dotąd nie zużyta, posłuży obecnie na zakupno wymienionych przyrządów.

Zaprojektowany w r. 1896 dom mieszkalny dla jednego profesora kosztem 9.000 zł., na poczet której to kwoty Wys. Sejm przyznał na r. 1897 pierwszą ratę w wysokości 7.000 zł., rozpoczęto z przyczyn, wyluszczonej w zeszłorocznym sprawozdaniu, budować we własnej administracji dopiero w roku bieżącym. Zwyżka w cenie materiału budowlanego o blisko 12% w porównaniu do cen r. 1896, które przyjęto do kosztorysu, zbyt spadzisty teren, na którym wypadło ten dom stawiać, a co za tem idzie potrzeba wyprowadzenia znacznej, a kosztorysem nieprzewidzianej, podmurówki, wreszcie odrenowanie całego terenu i urządzenie szycht izolacyjnych dla zabezpieczenia murów od wilgoci, a części drzewnych od grzyba, sprawiły, że początkowa kwota kosztorysowa jest niewystarczającą i musi być o 2.000 zł. podwyższoną. Stąd też druga i ostatnia rata, potrzebna na wykończenie tego domu, wyniesie 4.000 zł. i taką też kwotę wystawił Wydział krajowy w jednorazowe wydatki preliminarza budżetu szkoły wyższej.

Dwa dawne domy, mieszczące każdy po dwa pomieszkania profesorskie, zębem czasu mocno nadwężone, domagają się gruntownej reparacyi, jeżeli mają na dłuższy czas służyć dotychczasowemu celowi. Spróchniałe dachy gontowe, zniszczone podłogi, zgniłe schody do piwnic wiodące, muszą być zastąpione nowemi, a koszt tych robót nie da się pokryć z zwyczajnej corocznej dotacyi na reparacye wyznaczanej. Dlatego też wydatek ten, bardzo skrupulatnie na 1.291 zł. obliczony, był Wydział krajowy zmuszony wstawić również jako wydatek nadzwyczajny do preliminarza budżetu.

Jeden z najnowszych stosunkowo domów mieszkalnych tuż przed wjazdem do zakładu po lewej stronie położony, a przeznaczony na mieszkanie dla jednego z profesorów fachowych uległ takiemu zniszczeniu przez grzyb, który się nagle rzucił na wszystkie części drzewne a nawet objął dolną część murów, że musiał bezwarunkowo natychmiast być opróżnionym. Trudność w umieszczeniu w Dublanach dełożowanego profesora, niemożebność przeprowadzenia go do Lwowa, by tym sposobem nie powiększać liczby profesorów do Dublan dojeżdżających a z konieczności we Lwowie zamieszkających, skłoniły Wydział krajowy do ponownego nawiązania rokowań o nabycie domu, wystawionego na gruncie krajowym, a będącego własnością byłego kasyera szkół dublańskich.

Po dłuższych pertraktacyach zdecydował się Wydział krajowy nabyć ten dom za 7.000 zł., a cenę kupna pokrył kwotą 5.500 zł., przeznaczoną przez Wys. Sejm jeszcze w r. 1895 na nabycie tego domu i dotąd w depozycie przechowaną; brakującą zaś resztę 1.500 zł. wypłacił Wydział krajowy z tegorocznego budżetu szkoły wyższej, mianowicie z oszczędności, jakie się spodziewa osiągnąć w niektórych rubrykach budżetowych.

Wspomniany zagrzybiony dom, obecnie bez podłóg, pieców, drzwi i okien, z wyrzuconą podsypką i oskrobanymi wewnętrznymi murami na przewiew wystawiony, zostanie z wiosną, kiedy nadejdzie stosowna pora, odrestaurowany i posłuży na pomieszczenie asystentów, których liczba, jak o tem poniżej w rozdziale o stacyach doświadczalnych mówimy, wzrośnie, a którzy już dziś w szczuplejszej liczbie będąc, mieszkają poza zakładem, pobierając po 120 zł. rocznego relutum na mieszkanie.

W budżecie r. 1897 przyznał Wys. Sejm na budowę magazynu, lodowni, kręgielni i urządzenie sali szermierki łączną kwotę 2.500 zł. Budowy te, prowadzone w roku bieżącym, nie mogły być za tę cenę wykonane z powodów podanych powyżej przy omawianiu budowy domu mieszkalnego. Brakującą kwotę 643 zł. wstawiono do przyszłorocznego preliminarza jako jednorazowy nadzwyczajny wydatek.

W składzie grona nauczycielskiego zaszła jedynie ta zmiana, że zgodnie z uchwałą Wys. Sejmu pod III. na wstępie przytoczoną, zwinięto docenturę zoologii i docenturę fizyologii zwierząt domowych, a posadę prof. adjunkta, utworzoną powołaną uchwałą sejmową, nadano Dr. Mieczysławowi Kowalewskiemu, poruczając mu wykład morfologii, fizyologii i systematyki zwierząt. Zastępstwo

profesora botaniki, który został przydzielony do departamentu III. Wydziału krajowego, poruczono Dr. Maryanowi Schoenettowi. W końcu nadmienić wypada, że profesor Dr. Jan Pawlikowski zdecydował się na zaproszenie c. k. rządu dojeżdżać na dwa ostatnie dni każdego tygodnia do Krakowa, aby na studyum rolniczym przy Uniwersytecie Jagiellońskim przynajmniej częściowo zastąpić zupełny brak sił naukowych, jaki tam zapanował z początkiem bieżącego roku. Na przyjęcie tych obowiązków Wydział krajowy udzielił swego zezwolenia, zastrzegając wyraźnie, żeby skutkiem tego nie ucierpiały w niczem obowiązujące zajęcia p. Pawlikowskiego w Dublanach.

†.
Aleg. 1.

Przedkładając † w końcu sprawozdanie Dyrekcyi za ubiegły rok szkolny, obejmujące bliższe szczegóły o frekwencji, pilności i postępach uczniów, tudzież całoroczną kronikę zakładu przechodzi Wydział krajowy z kolei do zdania sprawy o niższej szkole.

II. Szkoła niższa.

Z początkiem roku szkolnego 1897/8 przyjęto do szkoły na I. rok 23 uczniów tak, że z doliczeniem dawniejszych 27, będących na II. i III. roku, liczyła szkoła ogółem 50 uczniów. Z tej stosunkowo znacznej liczby ubyło niebawem głównie z I. roku dobrowolnie, z innych lat przez wydalenie 13, do woj-ska powołano 2, a skutkiem tego ogólna liczba z 50 spadła do 35.

Z tej ogólnej liczby było 13 na I., 10 na II. a 12 na III. roku.

Bieżący rok szkolny 1898/9 na punkcie frekwencji nie wiele się różni od końca ubiegłego roku. Jest bowiem wszystkich uczniów 37, a ta ogólna ilość rozdziela się w ten sposób, że na I. roku jest 14 na II. 13, a na III. 10.

W składzie grona nauczycielskiego nie zaszła żadna zmiana; obadwaj nauczyciele pomocniczy udzielają nauk ogólnie kształcących, nauk zaś fachowych udzielają profesorowie szkoły wyższej z tą jedynie w bieżącym roku szkolnym zmianą, że nauki rolnictwa udziela profesor Pańkowski Kazimierz, a nauki hodowli Dr. Pańkowski Mieczysław. Ilość godzin, przeznaczonych na naukę religii zwiększono z powodów, podanych w sprawozdaniu o krajowych niższych szkołach rolniczych, a co zatem idzie zwiększono też wynagrodzenie księży katechetów obu obrządków.

Budynek szkolny drewniany, zabytek dawnych lat, pamiętający jeszcze czasy zakładania w Dublanach szkoły wyższej, jest dziś już w tym stanie, że jego restauracya, jak tego żądała sejmowa komisya gospodarstwa krajowego w swem zeszłorocznem sprawozdaniu, byłaby za kosztowną wobec pożytku, jakiby on po takiej restauracyi przynieść mógł. Już bowiem najniezbędniejsze naprawy wedle przybliżonego kosztorysu, sporządzonego przez architekta Kowalczuka, kosztowałyby 5.250 zł. A niewiadomo zupełnie, czy w trakcie wykonywania tych napraw nie zajdzie potrzeba dalszych koniecznych robót, jak to zwykle się dzieje, gdy się stary zniszczony dom zaczyna odnawiać. Nie mając tedy tej pewności, że rekonstrukcyja da się przeprowadzić w granicach kwoty 5.250 zł., a mając natomiast przeświadczenie, że dom ten nawet znaczniejszym kosztem odnowiony dłużej nad kilka lat na pomieszczenie szkoły niższej służyć nie będzie mógł, Wydział krajowy odstąpił od zamiaru odnawiania tego domu, gdyż mu się to wydało za kosztowne i nieproporcjonalne do korzyści stąd wynikających, a ograniczył się jedynie na wykonanie najniezbędniejszych naprawek, których koszt nie przeniesie kwoty 600 zł. Kwotę tę wstawiono do preli-minarza szkoły niższej jako nadzwyczajny jednorazowy wydatek w poz. 10.

†.
Aleg. 2.

Załączone † sprawozdanie Dyrekcyi zawiera bliższe szczegóły o postępie i prowadzeniu się uczniów tej szkoły.

III. Szkoła gorzelnicza i gorzelnia.

W zeszłorocznem sprawozdaniu zaznaczyła komisya gospodarstwa krajowego, „że gorzelnia zużywa znaczną ilość opału i że w tym kierunku nawet ze względów oszczędnościowych zmiany są konieczne“.

Bliższe badanie wykazało jednak, że ilość opału, jaką spotrzebowuje gorzelnia i pompa nad stawem umieszczona, parową maszyną poruszana a doprowadzająca wodę do gorzelni, nie jest przesadną, zwłaszcza, jeżeli się zważy, że gorzelnia ta jako gorzelnia szkolna, pędzona głównie dla nauki uczniów szkoły gorzelniczej, musi zużywać więcej opału z powodu rozmaitych przerw i zmian, jakie planem demonstracyj są wskazane.

Jednorazowy zatem wydatek na nowy kocioł parowy niepotrzebnie podrożyłby koszta urządzenia tej gorzelni, bo roczna oszczędność uzyskana przez to na opale wobec powodów powyżej przytoczonych byłaby nieznaczną a w każdym razie nieproporcjonalnie niską do ceny kosztów nowego kotła.

Z tego powodu zaniechał Wydział krajowy zamiaru, wystąpienia wobec Wys. Sejmu z wnioskiem na wyznaczenie kredytu na sprawienie nowego kotła parowego. Natomiast zamierzał Wydział krajowy żądać znaczniejszego kredytu na sprawienie nowego aparatu odpędowego, gdyż istniejący jest i wadliwie skonstruowany i nie da się prowadzić parą zwrotną. Jednakowoż znaczniejsze, u nieuniknione, wydatki w innych działach zakładów dublańskich zmusiły Wydział krajowy przez wzgląd na równowagę budżetową odłożyć zrealizowanie tego zamiaru do następnego roku.

Poruszona w wspomnianem sprawozdaniu komisji gospodarstwa krajowego myśl utworzenia przy szkole gorzelniczej stacyi doświadczalnej dla przemysłu gorzelnianego dała Wydziałowi krajowemu impuls do ponownego zajęcia się bliżej tą sprawą. Pierwotne badania, które Wydział krajowy dawniej w tym kierunku prowadził, doprowadziły do tego, iż na ich podstawie wystąpił przed kilku laty wobec Wys. Sejmu z konkretnymi wnioskami, które jednak nie zostały przyjętymi. Skoro jednak obecnie zapatrywanie Wys. Sejmu na tę sprawę uległo zmianie, zarządził Wydział krajowy ponowne studia w tym kierunku. W tym celu wysłany został dyrektor szkoły gorzelniczej Dr. Roman Wawnikiewicz w porze wielkich feryj do celniejszych zakładów tego rodzaju w obrębie Austrii i Niemiec położonych, aby mógł rzecz całą na miejscu przestudować, rozpatrzyć się krytycznie w urządzeniach, zapoznać się z najnowszymi sposobami traktowania, słowem osobiście zebrać materiał potrzebny do opracowania szczegółowego projektu założenia podobnej instytucji w Dublanach. Krótki stosunkowo przeciąg czasu, jaki upłynął od powrotu p. Dr. Wawnikiewicza, a nadto obowiązkowe jego zajęcia, rozpoczynające się z początkiem roku szkolnego, nia dozwoliły mu do zupełnego wykończenia tej pracy. Z tego też powodu Wydział krajowy ograniczyć się musi na tem przedstawieniu sprawy, a odłożyć do przyszłej sesyi jej ostateczne załatwienie.

W szkole gorzelniczej nie zaszła żadna zmiana ani w rozkładzie przedmiotów naukowych, ani w składzie prelegentów. Ilość uczniów utrzymuje się w proporcji, a chęć do nauki i pilność w robotach praktycznych jednakowa, czego najlepszym dowodem wyniki egzaminu.

Preliminarz budżetu szkoły nie różni się w niczem od budżetu r. 1898, preliminarz gorzelni wykazuje pewne różnice na korzyść, wynikające z niższych cen surowych produktów. Różnice te są zresztą dostatecznie wyjaśnione w samym preliminarzu.

Jak od szeregu lat odbył się i w tym roku kilkudniowy kurs praktyczny dla organów c. k. straży skarbowej, urządzony kosztem funduszu dyspozycyjnego Wydziału krajowego.

IV. Stacje doświadczalne.

Al. 3 i 4.

Załączone są sprawozdania kierowników obu stacyj doświadczalnych: botanicznej i chemicznej za czas od 1. października 1897 po 1. października 1898 wykazują stały wzrost czynności tak w kierunku kontrolnym jak i w kierunku doświadczalnym. Mianowicie wykonała stacja botaniczna w tym okresie czasu 3120 pojedynczych analiz dla 125 rolników i kupców, którzy do oceny przesłali 823 przesylek. Nadto prowadziła ta stacja doświadczenia:

- a) z próbną uprawą zbóż w 24 miejscowościach wschodniej Galicyi,
- b) z próbną uprawą okopowych i strączkowych w 3 górskich miejscowościach,
- c) z specjalnymi próbami polowemi i wazonowemi w Dublanach,
- d) z szkółką kleparowskich czerech w Dublanach,
- e) około poprawy połonin czarnohorskich przez założenie ogrodu doświadczalnego na połoninie Pożiresko w wysokości 1.450 metrów nad poziomem morza.

Stacja zaś doświadczalna chemiczna wykonała w tym czasie rozbiór chemiczny 880 próbek, nadesłanych przez 133 rolników, 7 firm handlowych i sąd. Nadto prowadziła ta stacja doświadczenia: A) wazonowe, B) polowe.

A) Doświadczeń wazonowych przeprowadziła stacja 15 głównie w kierunku działania sztucznych nawozów na różne rodzaje gleby.

B) Doświadczeń polowych przeprowadzono ogółem 107 w różnych miejscowościach całego kraju. Z tej ogólnej liczby prowadzono doświadczenia w 53 miejscowościach kosztem c. k. galic. Towarzystwa gospodarskiego, w 46 miejscowościach kosztem własnym stacyi, t. j. funduszu krajowego i syndykatu Towarzystw nawozowych, w 8 wreszcie miejscowościach kosztem prywatnych właścicieli.

Z tych cyfr, zwłaszcza w porównaniu z takimiż cyframi r. 1897, omówionymi w naszym zeszłorocznym sprawozdaniu, wynika, że rozwój tych instytucyi w ciągu ich trzechletniego istnienia jest z każdym rokiem bardzo znaczny, że zatem ziemianie odczuwają coraz bardziej potrzebę szukania rad i wskazówek u tych instytucyj, że wreszcie ilość tych szukających wzrasta szybko. A w miarę jak przybywa interesentów, przybywa w stacjach zajęcia, którego dotychczasowy pomocniczy personal w stacjach zatrudniony pokonać nie jest w stanie. I tak w roku bieżącym stacja chemiczna mogła sprostać swemu zadaniu kontrolowania doświadczeń polowych, prowadzonych w 107 po całym kraju zozrzuconych miejscowościach, jedynie tylko dlatego, że syndykat Towarzystw dla produkcji sztucznych nawozów udzielił jej funduszy na opłacanie trzeciego asystenta. Obecnie jednak, kiedy ten stosunek z syndykatem, tolerowany jedynie przez Wydział krajowy, ustał, kiedy zatem stacja chemiczna ma tylko dwóch asystentów, zatem o jednego mniej, a zajęcia coraz więcej, trzeba koniecznie, jeżeli się nie chce spowodować zastoju w instytucyi pożytecznej i oddającej rolnictwu istotne a ważne usługi, skompletować ilość personalu pomocniczego do tej przynajmniej miary, jaka była w chwili trwania stosunków z syndykatem, to znaczy jednym słowem dać fundusz na opłacenie trzeciego asystenta.

W podobnie kłopotliwym położeniu na punkcie sił pomocniczych znajduje się także stacja botaniczna. Dopokąd czynność cała ograniczała się na działalności kontrolnej, wystarczał jeden asystent; z chwilą jednak, kiedy stacja rozpoczęła działalność doświadczalną w kierunkach i rozmiarach, podanych we wstępie tego rozdziału, pokonanie obu tych czynności przy pomocy jednego asystenta stało się niemożliwem. I w tej stacyi potrzeba dodać drugiego asystenta, jeżeli jej czynności mają iść normalnym trybem, a działalność rozwijać się w obu kierunkach.

Oceniając należycie korzyści, jakie obie stacje oddają ogółowi ziemian naszych, widząc ich stateczny, naturalny rozwój, a zarazem uznając, że potrzeba powiększenia liczby asystentów jest istotną, postanowił Wydział krajowy przedłożyć Wys. Sejmowi wniosek na powiększenie posad asystentów w stacjach zajętych o dwie, mianowicie jedną w chemicznej i jedną w botanicznej.

Zarazem postanowił Wydział krajowy zaproponować zwiększenie wynagrodzenia dla 3 asystentów, zatrudnionych od dłuższego czasu w stacyach, o 200 zł. rocznie dla każdego. Dotychczasowe bowiem wynagrodzenie w kwocie 600 zł. rocznie, wystarczające dla tych, którzy po ukończeniu studiów pierwszą uzyskują posadę i rozpoczynają wprawiać się w zajęciach stacyjnych, jest zbyt skromnem dla tych, którzy już kilka lat w stacyi przebyli, nabyli należytej wprawy i mogą bezpiecznie samodzielnie pracować. Brak zaś tej naturalnej podniety, jaką daje materyalna strona, brak wszelkich widoków na przyszłość, bo asystentura jest posadą niestalą, niedającą żadnych praw i prerogatyw, sprawia, że ci młodzi ludzie nie znajdując na takiej po-adzie zaspokojenia najpierwszych materyalnych potrzeb, po krótkim pobycie opuszczają posadę z chwilą właśnie, kiedy przestali być początkującymi pracownikami i nabyli dostatecznej rutyny. Stacja zaś zmuszona jest z ich odejściem szukać znów młodych, niedoświadczonych, z czynnościami nieobytych asystentów, by ich podkształcić, a następnie utracić. Pragnąc temu zapobiedz, sądzi Wydział krajowy, że zwiększenie wynagrodzenia, zapewniające niejako wstępującym asystentom rodzaj awansu do wyższej kategorii płacy, zdoła ich utrzymać na dłużej w stacyach. Zresztą potrzebę zwiększenia wynagrodzenia asystentów w stacyach odczuł już sam Wys. Sejm w roku ubiegłym, dając temu wyraz w uchwale ad VI., przytoczonej we wstępie tego sprawozdania, a powziętej wyłącznie na wniosek komisji gospodarstwa krajowego.

Konkluzję tego wyводу stanowi wniosek, jaki przy końcu sprawozdania pod III. Wys. Sejmowi przedkładamy.

V. Folwark.

W załączonem .I. sprawozdaniu daje administracya folwarku dokładny, **Aleg. 5.** w szczegółach wykonany, obraz całorocznej gospodarki na dublańskim folwarku. Pomijając tedy ponowne omawianie tej części Wydział krajowy ogranicza się jedynie na wyjaśnieniu nadzwyczajnych pozycji w wydatkach preliminarza na r. 1899 zamieszczonych, co do których w preliminarzu samym nie dano szczegółowych objaśnień.

Przedewszystkiem pozwala sobie Wydział krajowy zaznaczyć, że w sprawozdaniu swem za r. 1896 podniósł, iż fundusz krajowy czeka szereg inwestycji na folwarku dublańskim, które ze względu na równowagę budżetową nie od razu, lecz kolejno w ciągu lat przeprowadzić wypadnie. Rozpoczęło się od zmiany obory i zaprowadzenia Oldenburgów, nastąpiło powiększenie inwentarza roboczego, odnowienie urządzeń melioracyjnych do nawodnienia łąk, budowa stajni opasowej, zakupno młocarni i siewczkarni, budowa czworaka dla służby folwarcznej. Wszystkie te inwestycje wykonano w ciągu lat 1895—1898 z wyjątkiem nawodnienia łąk, które rozłożono na 3 lata ze względu na znaczne koszta; a które w r. 1899 będzie ukończonem kosztem III. i ostatniej raty, wstawionej do preliminarza w poz. 11.

Z robót tych wykonano w roku bieżącym 1898 te, które są objęte przytoczoną w wstępie sprawozdania pod V. uchwałą Wys. Sejmu w granicach podanej tam kwoty 4.344 zł.

Na rok przyszły 1899 projektuje Wydział krajowy wydatek na dalsze inwestycje w kwocie do powyższej zbliżonej, bo preliminowanej na łączną sumę 4.435 zł. Za kwotę tę wykonanoby względnie zakupiono: a) nowy dach na krowiarni; b) 8 chlewków i tyleż komórek dla czeladzi w czworaku mieszkającej, oraz przepierzenie strychu na czworaku; c) szopę na pomieszczenie zbóż, zebranych z poletek doświadczalnych; d) wagę centymalną z urządzeniem; e) kanał i zbiornik na gnojówkę; wreszcie f) wialnię do sortowania zboża i tartkę do młócenia koniczyzny.

Inwestycje te dawniej zapowiedziane, a za niezbędne uznane, zamkną szereg wkładów, poczynionych w folwark dublański. Kwoty na wykonanie po-

szczególnej kategorii umieszczone już są, jak nadmieniono, w preliminarzu wydatków folwarku.

Zamykając relacją o folwarku sprawozdanie o wszystkich zakładach dublańskich Wydział krajowy kończy je wnioskami, które poniżej Wys. Sejmowi do uchwały przedkłada. Wniosków czysto budżetowych Wydział krajowy tu nie powtarza, są one bowiem cyfrowo ujęte i zamieszczone już w preliminarzach poszczególnych zakładów dublańskich jako pozycje wydatków nadzwyczajnych.

Wydział krajowy wnosi tedy:

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

I. Sejm przyjmuje do wiadomości sprawozdanie Wydziału krajowego za r. 1898 o krajowych zakładach naukowych, tudzież o stacyach doświadczalnych, gorzelni i folwarku w Dublanach.

II. Sejm upoważnia Wydział krajowy do wybudowania w Dublanach mleczarni kosztem 3.700 zł.

III. Sejm zwiększa etat asystentów zajętych w stacyach doświadczalnych, o 2 posady, a zarazem oznacza roczne wynagrodzenie dla 3 asystentów po 800 zł. dla każdego, dla 2 zaś po 600 zł. dla każdego. Nadto otrzymać ma każdy asystent wolne kawalerskie pomieszkane z opałem, względnie odpowiednie re-lutum w gotówce.

Z Rady Wydziału kraj. Król. Gal. i Lodom. z W. Ks. Krakowskiem.

Lwów, dnia 12. grudnia 1898 r.

Marszałek krajowy:

St. Badeni w. r.

Sprawozdawca:

St. Brykczyński w. r.

Zastępca Członka Wydz. kraj.

Sprawozdanie

Dyrekcji krajowej Wyższej Szkoły rolniczej w Dublanach

za czas od 1. października 1897. do dnia 30. września 1898.

Kronika Zakładu

Rok 1897/8. rozpoczął się dnia 1. października 1897 r.

Na III-im roku pozostało 8. uczniów, na II-im tylko 3, nowo przyjętych było 12.

Ponieważ zaraz w drugim miesiącu po rozpoczęciu półroczu, (w listopadzie) zachorowało w krajowej niższej Szkole rolniczej dwudziestu kilku uczniów, na słabość garlaną, a jeden z Wyższej Szkoły na tyfus, przeto Wysoki Wydział krajowy zdecydował się na przerwanie nauki w obu szkołach, aż do nowego roku.

Przez zastosowanie energicznych środków, udało się lekarzom i Administracji Szkół zwyciężyć grożące złe tak, iż od początku nowego roku 1898, zakaźnych chorób w Dublanach już nie było.

Po wakacyach, t. j. w początku roku 1898/9. wstąpiło na I. rok 17. uczniów, ogółem przeto na wszystkich trzech kursach jest obecnie 30 — (na I. r. 17, na II. r. 11, a na III. r. 2).

Należy przypuszczać, iż obywatele kraju naszego przyjdą w końcu do przekonania, że Dublany posiadają wszelkie warunki potrzebne dla wykształcenia rolników praktycznych i do dania im sposobności, nie tylko zapoznania się z nauką teoretyczną, ale także do osądzenia, o ile takową można zastosować w praktyce, przy prowadzeniu gospodarstwa rolnego, a następnie, iż w dzisiejszych czasach kierownictwo postępowem gospodarstwem rolnem wymaga wszechstronnego wykształcenia fachowego. Staraniem też naszym jest, doprowadzić do tego, aby uczniowie mogli co raz więcej korzystać z folwarcznego gospodarstwa.

Do tego celu małe gospodarstwa i pola doświadczalne, jakie spotykamy, przy innych zakładach nauki rolniczej, w Dublanach nie wystarczają, chyba dla takich tylko, którzy mają zamiar poświęcić się karyerze nauczycielskiej, lub też wykształcić się w jednym tylko kierunku. Dla tych atoli, których przyszłym zadaniem będzie gospodarować samoistnie, pod warunkami co raz cięższymi, a przedewszystkiem administrować, nie wystarczy mały kawałek pola, lub jaka obora dla demonstracyi. — Ci

muszą mieć ustawicznie cały folwark dydyzpozycyi i to folwark, w którym wszystkie gałęzie gospodarstwa rolnego od powiadające stosunkom lokalnym, są złączone w jedną całość. —

My mamy w Bogu nadzieję, iż sumienna praca wszystkich członków grona nauczycielskiego, poparta świadomą celu inicjatywą Wyższych Władz i hojnością Wysokiego Sejmu, przyniesie tak teraz, jak i w przyszłości najkorzystniejsze owoce.

W roku szkolnym 1897/8 zaszczytliwi krajową Wyższą Szkołę kilkakrotnie swemi odwiedzinami: Jego Excellencya Pan Marszałek krajowy hr. Stanisław Badeni, Rada Dworu J. W. Pan Dr. Emerich Meissl, Rada c. k. Rządu J. W. Pan Władysław Struszkiewicz, J. W. PP. członkowie Wydziału krajowego: Edward Jędrzejowicz, Stanisław Brykczyński i Dr. Józef Wereszczyński, członkowie Kuratorji J. W. Pan Tadeusz Langie, J. W. Pan hr. Stanisław Stadnicki, Starosta c. k. Namiestnictwa J. W. Pan Dr. Juliusz Szumlański i wiele innych wybitnych osobistości.

Wycieczkę do Dublan urządzili także pomiędzy innymi profesorowie i uczniowie c. k. Akademii weterynarskiej i krajowej Szkoły lasowej we Lwowie.

Wydział krajowy dekretem z dnia 1. października 1897, L. 59664. zamianował p. Bronisława Janowskiego asystentem stacyi botaniczno rolniczej.

Wydział krajowy rozporządzeniem z dnia 5. listopada 1897. L. 63.007, polecił wypłacić asystentom stacyi chemiczno-rolniczej pp. Ignacemu Kosińskiemu i Adamowi Karpińskiemu po 50 zł. tytułem remuneracyi za nadobowiązkowe zajęcia w stacyi botanicznej.

Wydział krajowy rozporządzeniem z dnia 16. listopada 1897. L. 62775, zniósł posadę docenta fizjologii zwierząt, a tem samem zwolnił docenta Dr. Gustawa Piotrowskiego od obowiązku, zwinął również posadę docenta zoologii i jednego asystenta.

Wydział krajowy rozporządzeniem z dnia 7. grudnia 1897. L. 75630, pozwolił na zakupno przyrządu do wytwarzania gazu benzynowego przy stacyi chemiczno-rolniczej.

Wydział krajowy rozporządzeniem z dnia 7. grudnia 1897. L. 75446. uwolnił asystenta przy katedrze botaniki Józefa Paczowskiego z zajmowanej posady, powierzając takową prowirorycznie p. Maryanowi Morawskiemu.

Wydział krajowy rozporządzeniem z dnia 10. grudnia 1897. L. 76439, upoważnił kierownika stacyi chemiczno-rolniczej do ubezpieczenia funkcyjaryuszów tejże stacyi od wypadków.

Wydział krajowy dekretem z dnia 14. grudnia 1897. L. 76801. zamianował Dra Bogusława Trzeińskiego lekarzem zakładowym.

Wydział krajowy dekretem z dnia 8. stycznia 1898. L. 79921. zamianował p. Maryana Nowickiego stałym drugim nauczycielem krajowej niższej Szkoły rolniczej.

Wydział krajowy rozporządzeniem z dnia 22. stycznia 1898. L. 770, udzielił Towarzystwu łyżwiarskiemu zasiłek w kwocie 25 zł., na utrzymanie ślizgawki.

Wydział krajowy rozporządzeniem z dnia 22. stycznia 1898. L. 3070 udzielił Towarzystwu Bratniej pomocy zasiłek w kwocie 100 zł. na wydawnictwo skryptów.

Wydział krajowy rozporządzeniem z dnia 13. lutego 1898. L. 3079. podał do wiadomości uchwałę Wysokiego Sejmu o przyznaniu sekretarzowi p. Bolesławowi Wieleżyńskiemu *veniam aetatis*.

Wydział krajowy rozporządzeniem z dnia 25. lutego 1898. L. 6988. zamianował docenta p. Dr. Mieczysława Kowalewskiego profesorem-adjunktem przy krajowej Wyższej Szkole w Dublinach.

Wydział krajowy dekretem z dnia 18. marca 1898. L. 15953 stabilizował p. Bolesława Wieleżyńskiego na posadzie sekretarza.

Wydział krajowy rozporządzeniem z dnia 22. marca 1898. L. 17088. pozwolił zarządowi ogrodu botanicznego na wzięcie udziału w krajowej wystawie ogrodniczej i wyasygnował w tym celu 200 zł. na pokrycie wydatków.

Wydział krajowy dekretem z dnia 15. kwietnia 1898. L. 19942. nadał p. Klemensowi Majewskiemu posadę prowizorycznego asystenta przy katedrze botaniki.

Wydział krajowy dekretem z dnia 22. kwietnia 1898. L. 13379 powołał p. Prof. Dr. Ignacego Szyszyłowicza do bióra rolniczego w Depart. III. Wydziału krajowego, poruczając mu naukowy i dydaktyczny nadzór nad krajowymi szkołami i zakładami rolniczymi.

Wydział krajowy rozporządzeniem z dnia 5. maja 1898. L. 27600. zawiadomił, iż mocą powyższego dekretu uprawniony został p. Dr. Ignacy Szyszyłowicz do zwiedzania szkół rolniczych, szkoły gospodarstwa lasowego i szkołę ogrodniczą tarnowską celem dokonywania ich inspekcji.

Wydział krajowy rozporządzeniem z dnia 24. maja 1898 L. 30529. zawiadomił, iż c. k. Namiestnictwo ustanowiło na mocy upoważnienia c. k. Ministerstwa rolnictwa delegatem Rządu do kuratorji Wyższej Szkoły p. Starostę Dr. Juliusza Szumlańskiego.

Wydział krajowy rozporządzeniem z dnia 24. maja 1898. L. 29948. przyjął do zatwierdzającej wiadomości zastępstwo p. Dr. Ignacego Szyszyłowicza przez docenta Uniwersytetu lwowskiego p. Dr. Maksymiliana Schoenetta.

Wydział krajowy rozporządzeniem z dnia 22. czerwca 1898. L. 33820. udzielił asystentowi stacyi botaniczno-rolniczej p. Bronisławowi Janowskiemu zasiłek w kwocie 50 zł., na odbycie podróży naukowej do Hali, Lipska, Drezna i Wiednia.

Wydział krajowy rozporządzeniem z dnia 24. czerwca 1898. L. 37995. udzielił asystentowi stacyi chemiczno-rolniczej p. Ignacemu Kosińskiemu stypendyum w rocznej wysokości 1000 zł. celem dalszego kształcenia się za granicą.

Wysoki Wydział krajowy dekretem z dnia 19. lipca 1898. L. 43973. udzielił asystentowi stacyi chemiczno-rolniczej p. Adamowi Karpińskiemu zasiłek w kwocie 80 zł., celem wzięcia udziału w kongresie chemików w Wiedniu.

Wydział krajowy dekretem z dnia 19. lipca 1898. L. 42948. udzielił profesorowi p. Dr. Romanowi Wawnikiewiczowi zasiłek w kwocie 400 zł. na odbycie podróży naukowej celem poznania i studyowania urządzeń w stacyach doświadczalnych dla przemysłu fermentacyjnego.

Wydział krajowy dekretem z dnia 28. lipca 1898. L. 43725. udzielił p. Karolowi Turskiemu b. uczniowi Wyższej Szkoły stypendyum celem kształcenia się w zawodzie nauczycielskim.

Wydział krajowy dekretem z dnia 26. lipca 1898. L. 45360. udzielił prof. Dr. Stefanowi Pawlikowi zasiłek w kwocie 120 zł. na odbycie podróży naukowej na wystawę jubil. w Wiedniu.

Wydział krajowy rozporządzeniem z dnia 22. września 1898. L. 57777. polecił utworzenie stacyi doświadczalnej dla kultury tortowisk, przesyłając na ten cel 500 zł.

z równoczesnem zamianowaniem Dyrektora p. Juliusza Frommela bezpośrednim kierownikiem tejże stacyi.

Kolegium profesorów odbyło w ubiegłym roku szkolnym 25 posiedzeń.

Grono nauczycielskie.

Dyrektor Juliusz Frommel, przewodniczący Kolegium profesorów.

Profesorowie:

Pańkowski Kazimierz, profesor hodowli zwierząt gospodarskich.

Rylski Tomasz, profesor inżyneryi wiejskiej.

Wawnikiewicz Roman Dr., profesor chemii i technologii, dyrektor szkoły gorzelniczej.

Szyszyłowicz Ignacy Dr., profesor botaniki i docent ogrodnictwa do 1. maja 1898, kierownik stacyi doświadczalnej botaniczno-rolniczej.

Olszowy Juliusz, dyplomowany agronom, profesor rolnictwa.

Pawlik Stefan Dr., profesor administracyi wiejskiej.

Pawlikowski Jan Gwalbert Dr., profesor ekonomii politycznej, statystyki i ustaw rolnych.

Profesorowie adjunkci:

Manasterski Piotr, prof. mineralogii, petrografii i geologii.

Mikułowski-Pomorski Józef, prof chemii rolnej, kierownik stacyi doświadczalnej chemiczno-rolniczej. Sekretarz Kolegium profesorów.

Kowalewski Mieczysław Dr., prof. morfologii, fizyologii i systematyki zwierząt.

Docenci:

Szule Kazimierz, docent fizyki, geografii fizycznej, meteorologii i klimatologii.

Piotrowski Gustaw Dr., docent fizyologii zwierząt do 15. lutego 1898.

Pańkowski Mieczysław Dr., docent hodowli zwierząt gospodarskich.

Kubicki Józef, Docent weterynaryi z tytułem profesora.

Lipiński Bronisław, docent leśnictwa.

Finkel Ludwik Dr. filozofii, profesor uniwersytetu, docent historyi i literatury polskiej.

Blauth Jan, inżynier, docent melioracyi rolniczych.

Rozwadowski Tadeusz, inżynier, docent nauk rybactwa.

Schoenett Maksymilian Dr., docent botaniki i ogrodnictwa.

Kapelani zakładowi:

Ks. Jaszowski Błażej, Dr. św. Teologii obrz. rzym.-kat. prof. uniwers.

Ks. Konowalec Włodzimierz, obrz. gr.-kat.

Kancelarya Dyrekcyi:

Dyrektor, j. w.

Sekretarz Dyrekcyi: Wieleżyński Bolesław.

Kasyer-rachmistrz: Popowicz Józef.

Mundaut Dyrekcyi: Frydman Mieczysław do dnia 1. listopada 1897. Antoni Świątecki od 26. lutego 1898.

Lekarz zakładowy i kierownik apteki:

Dr. Kozierowski Eugeniusz do 1. listopada 1897.

Dr. Trzeński Bogusław od 14. grudnia 1897.

Administracya domu zakładowego:

Połowicz Michał, administrator.

1 magazynier.

1 portyer.

2. służących.

2. stróżów.

Służba zakładowa:

1 woźny i 2. stróżów.

Pracownie zbiory i muzea.

Pracownia botaniczna:

Kierownik prof. Dr. Szyszyłowicz Ignacy.

Asystent: Morawski Maryan od 1. grudnia 1897 do 15. kwietnia 1898.

Majewski Klemens od 15. kwietnia 1898.

Laborant: Wojciechowski Szymon.

Ogród botaniczny:

Kierownik. prof. Dr. Szyszyłowicz Ignacy.

Asystent: Morawski Maryan od 1.12. 1897 do 15. kwietnia 1898.

Majewski Klemens od 15. kwietnia 1898.

Ogrodnik: Mentzel Emil.

Pomocnik ogrodn.: Wieczorkowski Marek.

Pracownia i muzeum zoologiczne:

Kierownik: prof. adjunkt: Dr. Kowalewski Mieczysław.

Preparator: Znatowicz Eugeniusz.

Laborant: Salak Ignacy.

Gabinet fizyczny:

Kierownik: doc.: Szule Kazimierz.

Laborant: Śliwa Józef.

Pracownia chemiczna:

Kierownik: prof. Dr. Wawnikiewicz Roman.

Adjunkt pełniący obowiązki asystenta: Manasterski Piotr.

Laborant: Hrapp Stefan.

Gabinet mineralogiczny:

Kierownik: prof. adjunkt Manasterski Piotr.

Laborant: Hrapp Stefan.

Pracownia chemii rolniczej :

Kierownik : prof.-adjunkt Mikułowski-Pomorski Józef.
 Laborant :

Pracownia i muzeum rolnicze :

Kierownik : prof. Olszowy Juliusz.
 Laborant : Zajac Jędrzej.

Muzeum inżynierii wiejskiej :

Kierownik : prof. Ryłski Tomasz.
 Laborant : Śliwa Józef.

Pracownia mleczarska :

Kierownik : prof. Pańkowski Kazimierz.
 Docent : Dr. Pańkowski Mieczysław.
 Laborant : Salak Ignacy.

Stacya meteorologiczna :

Kierownik : doc. Szule Kazimierz.
 Laborant : Śliwa Józef.

Zbiory administracyjne :

Kierownik : prof. Dr. Pawlik Stefan.

Zbiory melioracyi rolnych, leśnictwa, rybactwa, fizjologii zwierząt i anatomii powierzono opiece miejscowych docentów.

Biblioteka i czytelnia profesorska :

Kierownik : doc. Kazimierz Szule.

Frekwencya.

W roku szkolnym 1897|8 uczęszczało uczniów zwyczajnych, a mianowicie :

dawnych z roku 1895 6 i 1896 7	11
przyjętych w roku 1897 8	12
Razem	23

Z tych było na I. roku	12
„ „ „ II. „	3
„ „ „ III. „	8
Razem	23

Stosownie do odbytych studyów było :

z wyższych zakładów naukowych	5
przyjęto na podstawie egzaminu dojrzałości	12
„ „ „ „ „ wstępnego	6
Razem	23

Według społecznego stanowiska było :

Synów właścicieli większych posiadłości ziemskich .	.	.	8
" dzierżawców " " " " .	.	.	6
" właścicieli mniejszych " " " " .	.	.	3
" przemysłowców, urzędników i innych " .	.	.	6
Razem			23

Egzamina.

Egzamina dzielą się :

1) na egzamin główny z rolnictwa, chemii rolnej, hodowli i administracji.

2) na egzamina szczegółowe z pojedynczych przedmiotów.

Egzaminów szczegółowych złożono, a to :

ze stopniem celującym	3
" " bardzo dobrym	7
" " dobrym	20
" " dostatecznym	19
Razem						49

Według nauk złożone są powyższe egzamina :

z fizyki	8
z chemii	1
z mineralogii, petrografii i geologii	12
z botaniki ogólnej i szczegółowej i fizyolog. roślin	10
z zoologii i anatomii	9
z inżynierii wiejskiej	2
z fizjologii zwierząt	7

Obowiązujących kollokwiów złożono w bieżącym roku szkolnym 51.

Do egzaminu pisemnego klauzurowego przed i powakacyjnego zgłosiło się 9. kandydatów, z tych jeden nadzwyczajny.

Otrzymane temata do wypracowania były następujące :

1. W jaki sposób wpływa gospodarstwo mleczne na organizację całego gospodarstwa?

2. Jaki wpływ wywiera uprawa buraków cukrowych na uprawę innych roślin gospodarskich?

3. Jaki wpływ wywiera na produkcję i w ogóle na całe gospodarstwo wiejskie racjonalne żywienie zwierząt i co pod tem ostatniem rozumieć należy?

4. Wpływ gorzelnictwa na organizację gospodarstwa.

5. Jak skombinować uprawę roślin pastewnych na glebie pszennej, by okres wyżywienia ziela ą paszą krów dojnych możliwie przedłużyć?

6. Zasady obchodzenia się z obornikiem i konserwowania tego na folwarku i w polu.

7. Jakże znaczenie przedstawia uprawa roślin okopowych w gospodarstwie zbożowem w obec rozmaitych zadań chowu i hodowli?

8. Charakterystyka gospodarstw zbożowych w szczególności trójpolówki z podaniem warunków, uzasadniający wybór tegoż systemu oraz przedstawienie przejścia do formy intensywniejszej.

9. O ile użycie sztucznych nawozów może wpłynąć na organizację gospodarstwa rolnego, a także na hodowlę?

Do egzaminu głównego ustnego przed i powakacyjnego zapisało się z dwięciu uczniów III. r., którzy ukończyli studia, ośmiu, przystąpiło zatem 88·8%.

Na egzaminatorów zaproszeni zostali: Książę Witold Czartoryski, Hr. Stanisław Stadnicki, Tadeusz Langie, Władysław Struszkiewicz, Franciszek Czarnomski i dr. Władysław Zelenki. Ponieważ z powyższych przybył tylko p. Władysław Struszkiewicz i Hr. Stanisław Stadnicki, przeto w skład komisji egzaminacyjnej wchodzili: p. Władysław Struszkiewicz, jako przewodniczący, Dyrektor Juliusz Frommel i prof. Dr. Jan G. Pawlikowski jako zastępcy nieobecnych i z grona Kollegium profesorów: Kazimierz Pańkowski, Dr. Stefan Pawlik, Juliusz Olszowy i Józef Mikułowski-Pomorski. Egzamin odbył się w obecności delegatów Wydziału krajowego pp. Stanisława Brykczyńskiego i Dr. Ignacego Szyszyłowicza tudzież Dr. Juliusza Szumlańskiego, jako komisarza rządowego.

Komisja egzaminacyjna przyznała kandydatom następujące stopnie:

z postępem celującym	1
„ bardzo dobrym	3
„ dobrym	2
„ dostatecznym	1
„ niedostatecznym	1

jednemu z powodu słabości pozwolono składać egzamin później.

Miejsca funduszowe i stypendya.

W roku szkolnym 1897/8 nadano z fundacyi przeznaczonych dla uczniów krajowej Wyższej Szkoły rolniczej w Dublanach na podstawie dekretów Wysokiego Wydziału krajowego, Wysokiego c. k. Namiestnictwa i Świetnego c. k. galicyjskiego Towarzystwa gosp.; ogółem 19 stypendyów w łącznej kwocie 3160 zł.

W roku szkolnym nadał Wysoki Wydział krajowy na oba półrocza 12 miejsc funduszowych.

Wycieczki.

Dorocznym zwyczajem urządzona wycieczka z uczniami skierowaną została w b. r. do Drezna na IV. wystawę niemieckiego Towarzystwa rolniczego, która się odbyła między 29. czerwca, a 5. lipca.

Pod przewodnictwem prof. K. Pańkowskiego, prof. T. Rylskiego, oraz J. M. Pomorskiego, z udziałem 9. uczniów. Wycieczka wyruszyła z Dublan dnia 28. czerwca. Wycieczce towarzyszył na koszt własny doc. Dr. M. Pańkowski.

W dniu 29. czerwca wycieczka stanęła przed południem w Dreźnie, a korzystając z kilku godzin wolnych uczniowie w towarzystwie profesorów udali się do Gr. Wehlen, w celu poznania okolicy. Dolina Elby dała uczniom obraz wytwarzania się gleb pierwotnych, oraz wyżłobień erozyjnych. Dzień 30. czerwca 1., 2. i pół dnia 3. lipca były poświęcone zwiedzaniu obfitego działu machin i inwentarzy żywych i rolnictwa. Z tego rodzaju obfitym i różnorodnym materiałem nie spotkali się jeszcze nasi uczniowie i w kilkunastu godzinach spędzonych na wystawie poznali cały szereg ras, kierunków hodowli i t. p. Unaoznaczonych im zostało kilka kwestyi trudniejszych do zrozumienia, bez odpowiedniego materiału demonstracyjnego.

W dniu 2. lipca mieli uczniowie sposobność widzenia narzędzi do parowej uprawy roli w ruchu (Firma Sacka). W dniu 3. lipca przez pół dnia, oraz w chwilach wolniejszych dni poprzednich, uczniowie mieli sposobność choć pobieżnie zapoznać się z pomnikami sztuki, tak obficie nagromadzonymi w stolicy saskiej. — W dniu 3. lipca wieczorem wycieczka udała się do Halli. W dniu 4. lipca o godzinie 5. rano wycieczka

wyruszyła do Salzmünde. Tu nader życzliwie przyjęci przez Zarząd dóbr z polecenia właściciela p. St. Zimmermauna, wycieczka obwieziona została powozami po całym majątku, złożonym z 9. folwarków. W samej Salzmünde zwiedzano: oborę, stajnie, gorzelnię, cukrownię, młyn parowy, owczarnię, na folwarkach zabudowania, inwentarze, a w przejeździe sposób uprawy, oraz rośliny uprawiane, urządzenie dróg i t. p. — Gospodarstwo w Salzmünde należy do najlepszych i najracjonalniej prowadzonych w Saksonii. Oparte o przemysł cukrowniczy i gorzelnię, zajmuje się przeważnie uprawą buraków i kartofli, w skutek tego uprawa pasz zredukowaną została do minimum, a całe żywienie inwentarza polega głównie na odpadkach fabrycznych, więc i przez całe lato woły i krowy dostają wytloki i kopcowane liście.

Ekonomiczne warunki powoli ograniczyły wychów młodzieży w gospodarstwie w Salzmünde, tak że dzisiaj chowają tam tylko owce w niewielkiej ilości. Konie, woły i krowy są kupowane dorosłe w stanie zdolnym do użytku.

Obok buraków cukrowych i kartofli roślinami głównie uprawianymi w Salzmünde, jest pszenica, (square head i kostromka), żyto oraz jęczmień i owies. Z pasz mieszanka koniczyny czerwonej z lucerną, (na użytek dwuletni tylko). Nawozy sztuczne odgrywają zasadniczą podstawę uprawy roślin w Salzmünde, lecz w stosunku do innych gospodarstw saskich, używają ich tam mniej.

Pomimo krótkiego przeciągu czasu, który można było poświęcić na zwiedzanie Salzmünde, uczniowie odnieśli wielki pożytek, bo każda rzecz widziana w Salzmünde budziła myślową, wskazywała, do czego dojść można przy rachunkowym i racjonalnem gospodarstwie w warunkach umożliwiających rozwój intensywnego systemu.

W powrotnej drodze zużytkowano wolne godziny na zwiedzanie instytutu rolniczego w Halli, gdzie wycieczce udzielał wskazówek asystent dr. Holdefleiss

W ogrodzie ras doc. Dr. M. Pańkowski przedstawił uczniom dążenie prac prof. Kühna, na polu hodowli i miał sposobność pokazania kilku ras bydła i owiec, które nie były reprezentowane na wystawie drezneńskiej.

W dniu 6. lipca wycieczka stanęła z powrotem w Dublanach.

Podróże i prace członków grona naucz.

Profesor Juliusz Olszowy ogłosił drukiem:

- 1) Versuchsprogramm pro 1898.
- 2) Rec. dzieła: Ueber Phosphorsäuredüngung von O. Reitmair. (Oesterr. Molkeri-Zeitung IV. N. 21.)
- 3) Rec. dzieła: Ueber Stickstoffdüngung von O. Reitmair. (Oesterr. Molkeri-Zeitung IV. N. 21.)
- 4) Rec. dzieła: Grundregeln des Futterbaues von E. Gross. (Oesterr. Molkeri-Zeitung V. Nr. 4.)
- 5) Die Entwicklungsgeschichte und der gegenwärtige Stand des landw. Unterrichtswesens in Galizien I. Th. (Land und forstw. Unterrichtszeitung 1898, Heft II. et III.)
6. Petkuser Roggen (Oesterr. landw. Wochenblatt 1898 N. 45.)

Profesor Dr. Stefan Pawlik. Uzyskawszy zasiłek z Wydziału krajowego w kwocie 120 zł. na podróż naukową, zwiedził dział rolniczo-administracyjny na Wystawie jubileuszowej we Wiedniu, skąd udał się do południowej Styryi, celem zbadania stosunków handlowych i organizacyi handlu owocami w dolinie rzeki Mur.

Sprawozdanie z tej podróży ogłasza w szeregu fejletonów w Rolniku, reszta zebranego materiału znajdzie wyraz w (IV. Części) pracy o handlu płodami rolnymi w Galicyi, która to sprawa obecnie znajduje się już pod prasą drukarską. Zestawienia kartograficzne z działu administracyi po opracowaniu włączy do zbiorów administracyjnych krajowej Wyższej Szkoły.

Brał udział w zebraniach. 1. Rady ogólnej c. k. gal. Towarzystwa gospodarskiego we Lwowie, gdzie wygłosił referat p. t. „W sprawie organizacyi handlu produktami gospodarstwa nabyłowego. 2. Na walnem zgromadzeniu Towarzystwa kółek rolniczych we Lwowie referował: „Sprawę organizacyi handlu jajami“. — 3. Na walnem zgromadzeniu Oddziału Towarzystwa gospodarskiego w Przemysłu referował: „O znaczeniu i handlu drobiem w gospodarstwie“. 4) Na ankiecie ogrodniczej zwołanej przez Wydział krajowy w czasie jubileuszowej Wystawy ogrod. we Lwowie wygłosił referat p. t. „O handlu owocami i warzywami w Galicyi“.

Nadto ogłosił drukiem :

1. Statystyka ruchu towarowego na pocztach galicyjskich w roku 1895. — Część II. Mięso wołowe i cielęce, wieprzowina, wędliny, trzewia, skóry, włosień i szceć.

Część III. Drób, pierze, jaja, dziczyzna, ryby i raki. W wiadomościach statystycznych o stosunkach krajowych pod redakcyą prof. Tadeusza Pilata. Tom XVII. Zeszyt I. Lwów 1898 str. 64 i tabl. str. 49.

2. O organizacyi handlu masłem. Przegląd mleczarski. Lwów 1897.

3. Korzyści z hodowli drobiu Lwów 1898.

4) Z jubileuszowej Wystawy we Wiedniu w r. 1898 Rolnik N 35 N. 38, 39, 44.

Profesor-Adjunkt Józef Mikułowski-Pomorski, odbył z zasiłku udzielonego przez Wysoki Wydział krajowy:

1) podróż na wykłady dla nauczycieli wędrownych w Eisenach oraz do Bremy, Oldenburga, Buckow, Glindow, Lippe-Oderberg w celu poznania torfów i gleb pochodzenia lodowcowego i do Bernburga w celu przestudiowania metody kultur piaszkowych.

2) podróż w celu uczestniczenia w III. międzynarodowym kongresie chemii stosowanej w Wiedniu.

Ogłosił drukiem następujące artykuły:

„Prace sekcji rolniczej“ w Ateneum Warszawa.

„O wyborze nawozów sztucznych“.

„Uspiona czujność“.

„Nawożenie łąk“ w Rolniku Lwów.

„Rozbiory ziem ornych nadesłanych do krajowej stacyi chemiczno-rolniczej w Dublanach, w rocznikach Komisji fizyograficznej Akademii Umiejętności w Krakowie, oraz tamże łącznie z Dr. Kleckim.

„Zawartość azotu, kwasu fosforowego i węglanu wapniowego niektórych ziem wystawionych przez Komitet c. k. Towarzystwa gospodarskiego galicyjskiego we Lwowie w r. 1894.

Profesor-Adjunkt Dr. Mieczysław Kowalewski, ogłosił drukiem:

a) Studya helmintologiczne V. — Przyczynek do bliskiej znajomości kilku przywr. — z dwoma tablicami. (Rozprawy Wydziału matematyczno-przyrodniczego Akademii Umiejętności w Krakowie. — Kraków 1898 T. XXXV.

b) Ueber Opisthorchis Pianae Galli-Valerie. — (Centrallblatt für Bacteriologie und Parasitenkunde, I-te Abtheilung Jena 1898 XXIII.

c) Sur la tete du „Taenia mallens Goeze (Archives de Parasitologie.) Paris, 1895 T. I.

Docent Kazimierz Szule prowadził jak i lat poprzednich obserwacje meteorologiczne, których rezultata ogłaszał w sprawozdaniach Komisji fizyograficznej Akademii Umiejętności w Krakowie. Jahrbücher der k. k. Central-Anstalt für Meteorologie und Erdmagnetismus in Wien. Jahrbücher des k. k. hydrographischen Central-Bureau's.

Nadto ogłosił drukiem: „Ogólny zarys stref klimatycznych Galicyi“, Lwów 1898. nakł. Wydziału krajowego.

Docent Dr. Mieczysław Pańkowski brał udział w wycieczce profesorów i uczniów Szkoły dublańskiej na wystawę niemieckiego towarzystwa rolniczego w Dreźnie, do Halli i Salzmünde. Na wezwanie Komitetu c. k. Towarzystwa gospodarskiego galicyjskiego, jeździł jako delegat komitetu na wystawę przeglądową bydła włościańskiego w Szczercu.

Na prośbę p. B. Lipkowskiego jeździł z tymże do Szwajcaryi (do Zweisimmen i okolicy) w celu zakupna 2 buhaji simmenthalskich dla obory zarodowej p. Lipkowskiego w Horodnicy (na Ukrainie.)

W lutym r. 1898 miał na walnem zgromadzeniu Towarzystwa rolniczego okręgowego w Rzeszowie odczyt: „O znaczeniu produkeyi pasz w gospodarstwach włościańskich“.

Przełożył z niemieckiego dzieło prof. Stenerta: „Das Buch vom gesunden und kranken Haustier“. Berlin 1897. (wyjdzie z druku z początkiem roku przyszłego.)

Docent Bronisław Lipiński ogłosił drukiem prace p. t.: „W sprawie wylewu wód w Galicyi“. Rzeczona praca zamieszczoną została w zeszytach IV i V. „Sylwanu“, i w N. 103, 104, 105, 106 i 108 Dziennika Polskiego.

Biblioteka kraj. wyższ. szkoły roln.

W ciągu 1897/8 roku przybyło do biblioteki krajowej Wyższej Szkoły rolniczej w Dublanach dzieł 82, tomów 95, a mianowicie:

w dziale nauk fachowych	dział 57	tomów 64
" " przyrodniczych	" 17	" 23
" " społecznych	" 2	" 2
" " bibliografii i rozmaitości	" 6	" 6
Razem "	82	" 95

Z tej liczby :

W języku niemieckim	dział 65	tomów 68
W języku polskim	" 13	" 16
" francuskim	" 1	" 8
" angielskim	" 2	" 2
" rosyjskim	" 1	" 1
Razem "	82	" 95

Ogółem z dniem 1. października 1897 biblioteka liczyła dzieł 3.808, tomów 6.174.

W ciągu roku 1896/7 biblioteka otrzymała czasopism i roczników 61*) a mianowicie.

w dziale nauk fachowych	33	
" " przyrodniczych	21	
" " społecznych	4	
" bibliografii i rozmaitości	13	w tem 11 bezpł.
Razem .	61	

z tych :

w języku niemieckim	35
" polskim	24
" francuskim	1
" angielskim	1
Razem .	61

Czasopisma i roczniki :

otrzymane przez bibliotekę krajowej Wyższej Szkoły rolniczej w Dublanach w r. 1897.

1. Oesterreichisches landwirthschaftliches Wochenblatt, Wien.
2. Deutsche landwirtschaftliche Presse, Berlin.
3. Wiener landwirthschaftliche Zeitung, Wien.
4. Rolnik Lwów, (bezpłatnie.)
5. Tygodnik rolniczy, Kraków (bezpłatnie.)
6. Gazeta rolnicza, Warszawa (bezpłatnie.)
7. Kuryer rolniczy, Warszawa (bezpłatnie.)
8. Ziemianin, Poznań (bezpłatnie.)
9. Die landwirthschaftlichen Versuchs-Stationen, Berlin.
10. Biedermann's Centralblatt für Agricultur-Chemie, Leipzig.
11. Hielger's Jahresberichte über die Fortschritte auf dem Gesamtgebiete der Agricultur-Chemie, Berlin,
12. Wollny's Forschungen auf dem Gesamtgebiete der Agricultur Physik, Heidelberg.
13. Oesterreichische Molkerei-Zeitung, Wien.
14. Zeitschrift für Fleisch und Milch Hygiene, Berlin.
15. Thiel's Landwirthschaftliche Jahrbücher, Berlin.

*) W tej liczbie 25 bezpłatnych.

16. Bürstenbinder's Jahresbericht über die Erfahrungen und Fortschritte auf dem Gesamtgebiete der Landwirtschaft, Berlin.

17. Land und forstwirthschaftliche Unterrichts Zeitung, Wien.

18. Przegląd weterynarski, Lwów.

19. Statistische Jahrbücher des k. k. Ackerbau-Ministeriums, Wien. (bezpłatnie).

20. Experiment Station Record, Waschington. (bezpłatnie).

21. Gorzelnik, Lwów.

22. Sylwan, Lwów.

23. Mittheilungen des Vereines für Güter-Beamte, Wien (bezpłatnie.)

24. Zeitschrift für analytische Chemie, Wiesbaden.

25. Berichte der deutschen chemischen Gesellschaft, Berlin.

26. Chemisches Centralblatt, Leipzig.

27. Annalen für Physik und Chemie, Leipzig.

28. Beiblätter zu den Annalen für Physik und Chemie, Leipzig.

29. Meteorologische Zeitschrift, Wien.

30. Berichte der deutschen botanischen Gesellschaft, Berlin.

31. Botanisches Centralblatt, Cassel.

32. Botanische Zeitung, Leipzig.

33. Just's Botanische Jahresberichte, Berlin.

34. Pringsheim's Jahrbücher für wissenschaftliche Botanik, Berlin.

35. Ogrodnik polski, Warszawa.

36. Zoologischer Anzeiger, Leipzig.

37. Biologisches Centrallblatt, Leipzig.

38. Anatomischer Anzeiger Jena.

39. Zoologischer Jahresbericht, Berlin.

40. Pfligers's Archiw für gesammte Physiologie d. Menschen und der Thiere
Bonn.

41. Wszechświat, Warszawa.

42. Rozprawy Wydziału matematyczno-przyrodniczego Akademii Umiejętności,
Kraków (bezpłatnie).

43. Sprawozdanie Komisji fizyograficznej Akademii Umiejętności, Kraków (bez-
płatnie).

44. Zbiór wiadomości do Antropologii krajowej Akademii Umiejętności, Kraków
(bezpłatnie).

45. Rocznik statystyki Galicyi, Lwów (bezpłatnie).

46. Rocznik statystyki przemysłu i handlu krajowego, Lwów (bezpłatnie).

47. Wiadomości statystyczne o stosunkach krajowych, Lwów (bezpłatnie.)

48. Zeitschrift für die gesammte Staatswissenschaft, Tübingen.

49. Rocznik Akademii Umiejętności, Kraków (bezpłatnie).

50. Rozprawy wydziału filologicznego Akademii Umiejętności Kraków (bez-
płatnie).

51. Rozprawy Wydziału historyczno-filozoficznego Akademii Umiejętności, Kra-
ków (bezpłatnie.)

52. Archiwum Komisji historycznej Akademii Umiejętności, Kraków (bez-
płatnie).

53. Sprawozdanie Komisji językowej Akademii Umiejętności, Kraków (bez-
płatnie).

54. Sprawozdanie Komisji do zbadania historii w Polsce Akademii Umiejętno-
ści, Kraków (bezpłatnie).

55. Sprawozdanie z posiedzeń Akademii Umiejętności, Kraków (bezpłatnie).

56. Bullettin internationale de Academie des scienses de Cracovie, Cracovie (bez-
płatnie).

57. Przewodnik bibliograficzny, Kraków.

58. Wöchentliches Verzeichniss der erschienen und vorbereiteten Neuigkeiten des deutschen Buchhandels, Leipzig.

59. Zeitschrift für österreichische Volkskunde (bezpłatnie).

60. Oesterreichisch-Ungarische Revue, Wien (bezpłatnie).

61. Lechner's Mittheilungen, Wien (bezpłatnie).

Wszystkim instytucjom, które szkole naszej raczyły bezpłatnie nadsyłać swoje cenne publikacye, składa Dyrekcya niniejszem gorące podziękowanie.

Oprócz wyżej wymienionych czasopism i roczników, prenumerują pracownie, ewentualnie poszczególni docenci zamieszkali w Dublanach, następujące pisma fachowe:

Mittheilung von Szubert und Hesse. Muzeum inżynieri i wiejskiej).

Zeitschrift für Pflanzenkrankheiten Stuttgart-Oesterreichische botanische Zeitschrift, Wien. (Pracownia botaniczna).

Minesota botanical Studies, Mineapolis (Prof. Dr. Szyszyłowicz).

Verhandlungen der k. k. zoologisch-botanischen Gesellschaft, Wien. (Prof. Dr. Szyszyłowicz.)

Agricultural Journal of the Cap. Colono Cape Town (Prof. Dr. Szyszyłowicz).

Journal für Landwirtschaft, Berlin (Pracownia rolnicza).

Blätter für Zuckerrübenbau, Berlin (Pracownia rolnicza).

Jahresberichte der deutschen Landwirtschaftsgesellschaft Berlin. (Prof. Juliusz Olszowy)

Frühlings Landwirthschaft Zeitung, Leipzig (Pracownia rolnicza.)

Chemiker Zeitung (Prof.-Adjunkt Mikułowski-Pomorski).

Naturae novitates (Prof.-adjunkt Mikułowski-Pomorski).

Natural science (Prof.-adj. Mikułowski-Pomorski).

Zeitschrift für den physikalischen und chemischen Unterricht-Mittheilung und Jahrbücher des deutschen Landw. Gesellschaft, Berlin (Prof.-adjunkt Mikułowski-Pomorski).

Archives de Parasitologie, Paris. (Pracownia zoolog).

Jahrbücher der k. k. hydrographischen Central-Bureau's, Wien. (Stacya meteorologiczna — bezpłatnie).

Kosmos (Doc. Szule.)

Jahrbücher der k. k. Central-Anstalt für Meteorologie und Erdmagnetismus in Wien. (Stacya meteorologiczna).

Mapy dotyczące rozkładu warstwy śniegowej w Galicyi i Bukowinie wydawane w okresie zimowym przez c. k. Oddział hydrograficzny we Lwowie. (Stacya meteorologiczna — bezpłatnie).

Wetterberichte der k. k. Central-Anstalt für Meteorologie und Erdmagnetismus in Wien. (Stacya meteorologiczna).

Wiener Medizinische Wochenschrift, Wien (Apteka).

Oester. und central-Blatt für die medizinischen Wissenschaften. (Apteka).

Przegląd polski, Kraków, (Prof. Dr. Pawlik).

Zoologisches Central Blatt, Leipzig. (Pracownia zoolog.).

Centralblatt für die gesammte Therapie, Wien. (Apteka).

Ogród botaniczny.

W r. b. brał udział w wystawie jubileuszowej ogrodniczo-pszczelniczej we Lwowie i wystawił wzorowy zbiór jarzyn, a mianowicie 34 gatunków kapust, 22 gatunków cebul, 12 gatunków pomidorów, 2 papryki. Dobór ten nagrodzono dyplomem uznania.

Prócz tego odszczególniono kierownika ogrodu p. Dr. Ignacego Szyszyłowicza dyplomem honorowym, zaś ogrodnika zakładu p. Emila Mentzla medalem srebrnym.

— Równocześnie wystawił ogrodnik p. Emil Mentzel korzystając z płodów ogrodu botanicznego, przeróbki owoców i jarzyn, które nagrodzono medalem srebrnym i złotym pierścieniem, jako darem honorowym ogrodników lwowskich.

Pole doświadczalne.

Profesor Juliusz Olszowy wykonał w bieżącym roku, szereg doświadczeń opisanych w „programie” 1898

Muzeum mechaniczne.

Do muzeum mechanicznego zakupiono dwa modele machin hydraulicznych i model barana wodnego.

Laboratorium i muzeum rolnicze.

Do laboratorium i muzeum rolniczego zakupiono: młyn systemu Excelsior, pług obracalny i cały szereg drobniejszych przyrządów i aparatów.

Do biblioteki podręcznej 30 dzieł i czasopism.

Muzeum i pracownia zoolog.-zootom.

Do muzeum i pracowni zoologiczno-zootomicznej przybyło:

- 1) 107 okazów wypchanych ptaków i ssących razem w wartości 475 zł.
- 2) 26 słoików preparatów spirytusowych szkodliwych i pożytecznych zwierząt w wartości 115 zł.
- 3) Zbiór owadów pożytecznych w kasetce i przykładów naśladownictwa, wartości 32 zł.
- 4) 22 dzieł i broszur do biblioteki podręcznej wartości około 50 zł.
- 5) 3 szafy muzealne, wartości 195 zł.

Stacya meteorologiczna

Zakupiono nowy ombrometr, aktynometr, oraz hydrometr Mitthofa; prenumerowano synoptyczne mapy pogody wydawane codziennie przez wiedeński centralny instytut meteorologiczny, a przez miesiące: kwiecień-wrzesień, prenumerowano telegraficznie prognozy pogody tegoż wiedeńskiego instytutu.

Stacya meteorologiczna dublańska istniejąca od r. 1890, w roku sprawozdawczym jak i lat poprzednich zginęła się prowadzeniem pełnych obserwacji meteorologicznych (3 razy dziennie) przy czem prócz kompletu zwykłych przyrządów były czynne i niektóre przyrządy samopiszące, a mianowicie: samopiszący barometr i także termometr. — W okresie zimowym były prowadzone nad to pomiary śniegoskazowe. Poczynając od roku 1899 zamierzono jest prowadzenie pomiarów temperatury gruntu w różnych głębokościach. W czerwcu roku sprawozdawczego stacya meteorologiczna dublańska służyła swą pomocą przy założeniu nowej stacyi meteorologicznej na polanie Porżizeskiej pod Howerlą w pasmie Czarnohorskim (okręg Worochta) przy tamtejszych kulturach próbnych zaprowadzonych przez krajową stacyę doświadczalną botaniczno-rolniczą dublańską.

Gabinet fizyki.

Uskuteczcono reparację barometru Tortin'a (Kappeller 1587) i zakupiono kolejną narzędzi podręcznych w Solingen.

Muzeum hodowlane i pracownia mleczarska

Do muzeum zakupiono dwa modele zwierząt mianowicie folblutki angielskiej („Glöcknerin“ z Graditz) i owcy fryzyskiej mlecznej.

Dla pracowni mleczarskiej zakupiono: termometr laktodenzimetr Soxhleta i kilka pomniejszych przedmiotów do doświadczeń z żywieniem zwierząt, wagę balansową wraz z ciężarkami.

W pracowni mleczarskiej prowadził doc. Dr. M. Pańkowski systematyczne oznaczenia tłuszczu w mleku, ciężaru gatunkowego i suchej substancji. Analizy wykonywano co miesiąc, każdym razem ze wszystkich udojów (rannego, południowego i wieczornego), krów oldenburskich i anglijskich w oborze dublańskiej, nadto w październiku r. b. dla porównania także analizy mleka krów zakupionych przez Administrację folwarku w celach opasowych, pochodzenia mieszanego (przeważnie po Simmenthalerach).

Wykonano w ciągu roku ogółem 1287 oznaczeń (podwójnych t. j. jednostkowych oznaczeń tłuszczu 2574). Na folwarku przeprowadzono porównawcze żywienie czterech krów burakami pastewnymi i cukrowymi dla zbadania ewentualnego wpływu jednych i drugich na ilość i skład wyprodukowanego mleka.

Muzeum mineralogiczne.

Dla muzeum tego zakupiono w r. 1897/8 dwie lupy do badań ciał krystalicznych. Pierwsza lupa o średnicy 10 cm., druga 3 cm. od C. Reicherta w Wiedniu za cenę 30 zł. 56 ct. Dalej uzupełniono zbiór mineralogiczny 25 okazami sprowadzonymi od Kranza z Bonn, za cenę 34 zł. 66 ct. Okazy przedstawiają przeważnie rozmaite pseudomorfozy ciał mineralnych; jak pseudomorfozę kaolinu po lenecycie, kwarcu, po steatycie, piaskowcu, po kalcycie, ortoklaru po lenecycie, ilu po soli kuchennej i t. d.

Sprawy administracyjne.

W roku sprawozdawczym mianowicie w miesiącu czerwcu szalała nad Dublanami straszna burza z deszczem, która wyrządziła ogromną szkodę nie tylko na polach i w lesie, lecz także w ogrodach i parku, łamiąc i wyrwijąc z ziemi drzewa i krzaki, a w ogrodzie botanicznym rośliny pionowe i t. d. Budynki również znacznie ucierpiały i tak w domu zakładowym zerwała burza przeszło 150 dachówek, wyłukła przez wyrwanie okien wielką ilość szyb, połamała i płoty z szopy na składzie drzewa, zerwała dach łamiąc krokwie i łaty, nie mówiąc już o innych drobniejszych szkodach jak poobijanie tynków murów i t. d. Szkody te powodujące wydatek około 250 zł. zostały już w zupełności naprawione.

W r. b. zostały wykonane i do użytku oddane następujące budowy:

1. Kręgielnia położona w stronie wschodniej domu zakładowego.
2. Lodownia od strony północnej domu zakładowego oddana do użytku restauratora.
3. Magazyn na oliwę, naftę, żelaziwo i t. p.

Wskutek braku miejsca ćwiczenia z chemii rolnej, proponowane jeszcze w r. 1894, do tej pory nie zostały wprowadzone w życie.

Wobec niemożebności zupełnego wyrównania dołów przed nowozałożonym domem zakładowym, pozostałych po starej cegielni postanowiono korzystając z przeznaczonego na ten cel kredytu Wysokiego Sejmu, założyć w tem miejscu ogród spacerowy dla uczniów. Było to z wielu względów wskazanem, nierówno skopany teren wypełniony ognijacemi kałużami był z jednej strony ze względów sanitarnych zupełnie nieodpowiedni, gdy z drugiej strony ruiny budynków i pieca cegielnianego rozrzucone na gruncie, którego absolutnie w porządku nie można było utrzymać przy samym wstępie do Dublan, robiły zbyt smutne i przykre wrażenie.

Roboty koło założenia ogrodu prowadził pod kierownictwem Dr. Ignacego Szyszylowicza ogrodnik zakładowy Emil Mentzel. Obszar cały objęty przez ogród zajmował 6 morgów i 600 sątni □ Wobec wielkiej nierówności terenu zniesiono przeszło 7000 m³ wyniosłości i zasypując około 3960 m³ dołów pozostałych po cegielni oraz wykopano w miejscu najniższem stawek 780 m³ obejmujący. Ogród cały mający spadek ku południowi zamknięto od strony wschodniej aleją lipową, od strony zachodniej dotyka drogi, ku dolinie zaś zamknięty jest laskiem brzoźowym. W celu upiększenia samego miejsca i zrobienia ogrodu dostępnym wyszutrowano rumowiskiem pozostałym po cegielni 2400 m² ścieżek, posadzono drzew i krzewów liściastych do wielkości 2 m. 5616 sztuk, drzew szpilkowych 480 sztuk, drzew alejowych od 3—5 m. wysokości 288 sztuk, rzadszych zaś drzew i krzewów 120 sztuk. Całą przestrzeń pozostałą mniej więcej wielkości 4 morgów obsiano mieszanekami traw. W roku bieżącym ukończono ważniejsze roboty, pozostała mniejsza musi być uzupełniona w latach następnych.

Stosunki zdrowotne na obszarze dworskim Dublany w roku sprawozdawczym przedstawiały się następująco: z chorób zakaźnych, prócz dwóch wypadków tyfusu brzuszego jednego w Szkole Wyższej, a drugiego na folwarku panowała tylko zimnica. Brak dobrej wody do picia był powodem zaburzeń żołądkowych u uczniów niższej szkoły, a nawet studnię za tymże zakładem z powodu złej wody zamknąć musiano. Istniejące studnie podczas upałów letnich wysechają tak, że wtedy daje się czuć ogólny brak wody.

Z powodu niemożności odosobnienia chorych folwarecznych dla braku miejsca, pożądanem byłoby wystawienie oddzielnego małego budynku dla umieszczenia ich na czas choroby, zwłaszcza, iż chorych zakaźnych według ustaw nie wolno odsyłać do szpitala.

Braki w aptece zakładowej starano się, o ile na to fundusze starczyły, wypełnić, tak w narzędziach, które okazały się potrzebnymi jak też w sprzętach aptecznych.

Kończąc na tem sprawozdanie roczne, uważa Dyrekeya za swój obowiązek zwrócić powtórnie uwagę Wysokiego Wydziału krajowego na trzy dotkliwe braki, których usunięcie leży w interesie zakładów dublańskich i ich dalszego rozwoju, a mianowicie na:

1. Brak dobrej wody w dostatecznej ilości, jak to powyżej wykazano.
2. Brak pomieszczeń dla profesorów, docentów i asystentów.
3. Brak gazowni dający się dotkliwie uczuwać w laboratoriach Szkół, dotąd bowiem znajduje się tylko w Stacji chemiczno-rolniczej przyrząd do wytwarzania gazu benzynowego.

Dyrekeya kraj. Wyższej Szkoły rolniczej.

Dublany w listopadzie 1898.

Juliusz Frommel w. r.

Dyrektor.

Sprawozdanie

Dyrekcji kraj. niższej szkoły rolniczej w Dublanach

za rok szkolny 1897/8.

System wychowywania uczniów w tej szkole nie został i w roku 1897/8 w niczem zmieniony.

Uczniowie, przychodząc do szkoły w 16 roku życia, po większej części nie rozwinięci, słabi tak fizycznie jak i umysłowo, pracują w I. roku, t. j. od czerwca do listopada, ustawicznie na świeżem powietrzu, a podczas pierwszej zimy, zmieniając się, są zatrudnieni przy robotach na folwarku i przy nauce, celem uzupełnienia swej elementarnej wiedzy.

W II. roku przystępują do zapoznania się z pierwiastkami nauki przyrodniczej i fachowej, o dopiero w III. roku, otrzymują naukę ściśle fachową, zaznajamiają się ze wszystkimi celami gospodarstwa rolnego, hodowli i administracji i na folwarku używa się ich do prac, wymagających większej rutyny i inteligencji, tudzież do dozoru robotników, jednym słowem, żąda się od nich poczucia odpowiedzialności.

Postępowanie w nauce nie jest każdego roku jednakowe, musimy się stosować do indywidualnej inteligencji pojedynczych uczniów i do ich usposobienia. Dzięki zaufaniu Wyższej Władzy, Dyrekcya i nauczyciele mają w tym kierunku dość wolną rękę. Ścisły, z góry oznaczony porządek n. p. przez wydanie „przepisów“, miałby według mego zdania, złe następstwa, a chyba tylko ten skutek, iż chłopcy opuszczający szkołę, może zdawaliby lepiej egzamina, ale za to byłiby wszyscy według jednego szablonu wychowani.

Za wydaniem przypisów nie przemawia również i ta okoliczność, iż takowe nakładają obowiązki i pewne prawa, które w rękach niesfornych uczniów, lub tychże rodziców, częstokroć ludzi o bardzo niskim stopniu inteligencji, mogłyby stanowić broń przeciw rygorowi szkolnemu, doprowadzać do oporu i nieładu w zakładzie.

W ubiegłym roku powtórzył się, niestety, taki sam objaw, o jakim już w ostatnim sprawozdaniu wspominałem na tym miejscu. Z 38 proszących o przypuszczenie do wstępnego egzaminu zostało przyjętych 20., a z tych po 6. tygodniach, pozostało w szkole tylko 10, a później przyjęto jeszcze 4. Reszta została bądź to przez rodziców (na prośbę syna) odebrana, bądź też, okazali się jako nieodpowiedni, albo też sami się wynieśli. — Nie mogę pominąć tu milezeniem kurjosum, iż dwóch uczniów odebrali rodzice, ponieważ nie chcieli na to pozwolić, ażeby syn miał do czynienia z obornikiem i ze stajnią!

Kronika zakładu.

Na roku III. było uczniów	14
" " II. " "	13
" " I. " "	23
Razem uczniów	50

Z tej liczby:

ukończyło szkołę i otrzymało świadectwa uzdolnienia na pisarzy ekonomicznych, dozorców robót polnych i stajennych, a mianowicie: z postępem bardzo dobrym	6
z postępem dobrym	4
" " dostatecznym	2
Razem	12

Za niepoprawne zachowywanie się wykazujące niepewność charakteru wydano	1
Do służby wojskowej powołano	1
Razem	2

Z innych lat wydano:

dla braku chęci do pracy, nieudolność lub naganne zachowanie	12
powołano do służby wojskowej	1
z pozostałych	
przeszło z II. na III. rok	10
" I. " II. "	13
Razem jak wyżej	50

Ze zgłaszających się do szkół w dwóch terminach o przyjęcie	35
a) nie stawiło się, lub z powodu orzeczenia lekarza zakładowego nie przyjęto	10
b) nie zdali egzaminu wstępnego	4
c) wystąpili z braku chęci do pracy	8
d) wydano dla podobnych powodów	2
e) pozostało w zakładzie na I. roku	14
Razem jak wyżej	38

Obecny stan szkoły przedstawia się:	
na roku III. uczniów	10
" " II. " "	13
" " I. " "	14
Razem	37

Nowo przyjęci wykazali się przy wstąpieniu do szkoły świadectwami, a mianowicie:

szkoły uprawy i wyprawy lnu i konopi w Gródku	2
szkoły wydziałowej w Drohowyżu	1
" chmielarskiej w Starym Siole	1
szkoły ludowej i dopełniającej	7
seminarium nauczycielskiego	1
gimnazjum I. i II. kl.	2
Razem	14

Wedle wieku posiada szkoła :									
od 16 do 18 roku życia uczniów	26
" 19 " 20 " " " " " " "	9
21 " — " " " " " " "	2
Razem .									37

Według wyznania :									
rzymsko-katolickiego	26
grecko-katolickiego	9
ewangelickiego	2
Razem ,									37

Według stanu :									
synów rolników	26
" prywatnych oficyalistów	10
" nauczycieli ludowych	3
" dzierżawców	1
" c. k. urzędników	1
" służby autonomicznej	1
" rzemieślników	1
Razem .									37

Urodzonych :									
w Galicyi:	36
w królestwie polskiem :	1
Razem .									37

Dyrekeya nadmienia co do stanu zdrowia, iż w listopadzie 1897 zachorowało dwudziestukilku uczniów niższej szkoły na widocznie zakaźną chorobę gardła, z początku uznaną jako „Dyfterya“. W dalszym ciągu atoli przekonali się Pp. lekarze, iż ta choroba nie miała z dyfteryą nie wspólnego.

Mimo tego nauka przez 3 tygodni była przerwana, aż wszyscy pacjenci wyzdrowieli i nowych nie przybyło.

Dyrekeya uważa w końcu za swój obowiązek zaznaczyć tu powtórnie, iż budynek niższej szkoły jest jednym z najstarszych domów w Dublanach, i że postawienie nowego w jak najbliższej przyszłości jest nieodzowną potrzebą.

Dyrekeya niższej Szkoły rolniczej.

Dublany w listopadzie 1898.

Juliusz Frommel w. r.

Dyrektor.

Sprawozdanie administracyjne

krajowej stacyi doświadczalnej botaniczno-rolniczej w Dublanach

za czas od 1. października 1897 do 1. października 1898

przedłożył

Dr. Ignacy Szyszyłowicz.

kierownik Stacyi.

I. Działalność kontrolna.

W skutek usunięcia się z handlu nasion gal. akc. Towarzystwa handlowego we Lwowie w roku 1897/8 pozostawało w związku kontrolnym ze Stacją tylko 9 firm handlowych a mianowicie:

Bank rolniczy we Lwowie.

Dom bankowy i komisowy St. Gurgula w Tarnowie i Krakowie.

Dom dla Ziemian we Lwowie.

Dom rolniczo-produkcyjny E. Bahlsena w Krakowie.

Handel nasion M. Woliński i J. Kaczyński we Lwowie.

Kraj. kultura nasion J. Bulsiewicz w Bochni.

Pierwsza kraj. produkcyja nasion T. Łuckiego w Metnie.

Rolniczy zakład uprawy nasion br. J. Brunickiego w Podhoreach.

Zakład ogrodniczy L. Freego w Krakowie.

Firmy te zobowiązane były wydawać przy sprzedaży listy gwarancyjne upoważniające kupujących do bezpłatnej powtórnej oceny w Stacji, z którego upoważnieni jednak niestety nikt w roku tym nie skorzystał.

Drugi rodzaj gwarancyi, mianowicie plombowanie worków, jakkolwiek w roku 1897/8 był nieco więcej w użyciu w porównaniu do lat poprzednich, nie odpowiada jednak jeszcze zupełnie potrzebom kraju, co wytłumaczyć sobie trzeba znaczniejszym kosztem, jaki ponosi za plombowanie strona z powodu odległości Lwowa od Dublan.

W roku ubiegłym z polecenia Banku rolniczego i Domu dla Ziemian we Lwowie zaplombowano 52 worków konieczyny czerwonej 4000 kilogramów wagi, gdy w roku 1896/7 46 worków wagi 3000 klgr., w r. 1895/6 10 worków wagi 700 klgr.

Wynik ogólny badań kontrolnych Stacji botaniczno-rolniczej wraz z porównaniem za lata 1895/6, 1896/7 wynosił:

Rok	Oceny płatne						Oceny bezpłatne			Razem		
	ilość nad-syłających		ilość przesylek		ilość p-szczególnych analiz		ilość nadsyłających	ilość przesylek	ilość poszczegl. analiz	ilość nadsyłających	ilość przesylek	ilość poszczegl. analiz
	rolnicy	sprzedający	rolnicy	sprzedający	rolnicy	sprzedający						
1895/6	30	8	48	165	75	581	2	191	794	40	404	1450
1896/7	20	12	83	190	252	559	8	145	706	40	418	1517
1897/8	26	10	35	459	80	1437	89	329	1603	125	823	3120

Ogółem wyceniła kraj. Stacja doświadczalna botaniczno-rolnicza w r. 1897/8 823 a to przez wykonanie 3120 pojedynczych analiz. Stosownie do zakresu czynności wyszła już Stacja z rokiem bieżącym z rzędu stacji drugorzędnych europejskich, dorównując swą działalnością wielu pierwszorzędnym a nawet niektóre przenosząc.

II. Działalność doświadczalna.

Działalność doświadczalna kraj. Stacji botaniczno-rolniczej w Dublanach w roku 1897/8 ograniczoną była do prób:

- a) nad uprawą próbną zbóż;
- b) nad uprawą porównawczą ziemniaków, kapust, grochu, bobu itp. w górskich okolicach;
- c) do prowadzenia kontrolnych doświadczeń w Dublanach i specjalnych prób polnych i wazonowych;
- d) do prowadzenia szkółki czerech kleparowskich;
- e) do założenia ogrodu doświadczalnego na Pożizewskiej.

ad a) Uprawy próbne zbóż a mianowicie: pszenicy, żyta, jęczmieni i owsa robiono kosztem Komitetu c. k. Towarzystwa gospodarskiego w 24 miejscowościach Galicyi wschodniej.

ad b) Doświadczenia nad próbą wprowadzenia wczesnych ziemniaków, doborowej kapusty, grochów, fasoli, bobu i topiuamboru:

w Zakopanem u pp. Jana Krzeptowskiego, Witkiewicza, Michała Sieczki i Jana Hycy,
w Żabiu u ks. kanonika Pasinowicza,
w Koziowej (Skole) u p. Remiszewskiego.

ad c) Doświadczenia przeprowadzane w Dublanach służyły głównie do sprawdzenia rezultatów prób przeprowadzanych w kraju tak nad zbożami jak i jarzynami.

Dalej prowadzono próby nad poznaniem trwałości i wydajności koniczyzny czarnej pochodzenia północno-amerykańskiego 8 miejscowości; próby nad 36 odmianami kapust. 6. gatunkami Nostrzyka, nad działaniem Nitregine na polu i wazonach nad grochem, fasolą i bobem; próby nad wartością nasion francuskich i niemieckich buraków pastewnych, próby nad aklimatyzacją czarnej fasoli amerykańskiej Fizonia.

ad d) Szkółkę czerech kleparowskich subwencyonowaną przez oddział lwowski c. k. Towarzystwa gospodarskiego prowadzono normalnie jak lat poprzednich.

ad e) W celu poprawy połonin czarnohorskich założono na połoninie Pożizesko 1450 m. nad p. m. ogród doświadczalny oraz wybudowano tam przy pomocy c. k. Zarządu domen i lasów domek mieszkalny, w celu umożliwienia w lecie pobytu tamże dla asystenta prowadzącego doświadczenia. Cały ogród wielkości 4 morgów częściowo zorano, w celu przygotowania gleby pod kultury przyszłoroczne, częścią się puszczone wolno w celu odnowienia wegetacyi w stanie dzikim i po użyznieniu sztucznymi nawozami.

Dublan y, 21. listopada 1898.

Alegat 4. do sprawozd. LW. 77.407,98

Sprawozdanie

z działalności krajowej stacyi chemiczno-rolniczej w Dublanach.

za czas od 1. października 1897. — do 1. października 1898 roku.

p r z e d ł o ż y ł

Józef Mikołowski - Pomorski.

kierownik stacyi.

Skład osobisty stacyi w r. 1897/8.

Kierownik: Józef Mikołowski-Pomorski,

Asystenci: Ignacy Kosiński (do 15 września 1898 r.)

Adam Karpiński.

Karol Huppenthal.

Praktykanci: p. Romański Zygmunt, chemik pierwszego akcyjnego towarzystwa dla przemysłu chemicznego we Lwowie; p. Jan Horbań.

Laborant: Waleryan Welowicki.

Służący: Piotr Tuśnicki.

Działalność stacyi.

1. Rozbiory chemiczne.

W przeciągu roku 1897/8 wykonano ogółem 830 rozbiorów chemicznych, a mianowicie:

Gleb	55
Nawozów sztucznych	290
Pasz skoncentrowanych	—
Wapieni, gipsów	19
Rozmaitych	31
Buraków cukrowych, kartofli, kuku- rydzy	15
Dla celów doświadczeń prowadzonych przez stacyę wykonano rozbiorów	420
Ogółem	820 próbek.

Nadesłanych przez 133 rolników, 7 firm handlowych i sąd.

Kontrola nawozowa i nasz handel nawozami sztucznymi.

Z nawozów sztucznych nadesłano:

Superfosfatów	68 próbek
Mąki kostnej preparowanej	20 "
Mąki kostnej parzonej	35 "
Żużli Thomasa	151 "
Nawozów potasowych	4 "
Saletry, siarkanu amonowego	12 "
Ogółem	290 próbek.

Z tego 216 próbek nadesłali rolnicy,

74	"	"	kupecy, sądy i t. p.
290			

Treść sprawozdania z roku przeszłego mogłaby być dosłownie powtórzoną i w roku bieżącym. Niedotrzymanie gwarancyi o jeden do kilku procentów są na porządku dziennym nawet przez dostawców robionych przez najpoważniejsze firmy, więc też w większości wypadków, kłopot pobrania próbki może się sowiec wynagrodzić kilkudziesięciu guldenami, które sprzedający z zapłaty zwrócić musi. Rozumiejące swój interes firmy poważniejsze, chcące przez poddanie się kontroli stacyi udurodnić warunki konkurencyi nieuczciwej ofiarowują (niestety nie wszystkie) bezpłatną analizę w stacyi, więc cały zachód ze strony rolnika polega na pobraniu próbki. Niestety nie wielu rolników korzysta z tych praw i stosunkowo kontrola nawozów słabo jeszcze funkcjonuje.

Bardzo skądinąd pożądane zrzeszenia się rolników w celu zbiorowych zakupów nawozów, mają tę pośrednio-ujemną stronę, że niesłusznie zmniejszają czynność rolników w kierunku kontroli. Błędne zapatrywania w tej mierze starał się niżej podpiśany przedstawić w artykule w Rolniku r. b. p. t. „Ustępiona czujność“.

Kilkakrotne analizy przeprowadzane z polecenia c. k. Sądu wykazują, nam w jak opłakanych warunkach znajduje się u nas detaliczny, małomiasteczkowy handel nawozami, gdzie poprostu często zamiast „kości“ bywa sprzedawana glina lub piasek z małą ilością rzeczywistych kości i z tego względu niezbędnem byłoby ujęcie handlu tegoż w karby przepisów prawnych. Pożądaniem by też było, specjalnie

ze względu na nasze krajowe warunki, aby Wysoki Sejm, przypomniał tę sprawę Wysokiemu Rzadowi.

Wykłady i publikacye

Kierownik stacyi miał następujące wykłady na zebraniach publicznych:

We Lwowie na walnem Zgromadzeniu lwowskiego oddziału c. k. Towarzystwa gospodarczego:

„O zużytkowaniu odpadków miejskich dla celów rolniczych“.

Na zgromadzeniu Towarzystwa politechnicznego: „O sposobach oczyszczania miast“, — ze stanowiska rolniczego.

W Jarosławiu: Na walnem zgromadzeniu jarosławskiego oddziału c. k. Towarzystwa gosp. „O nawożeniu buraków cukrowych“.

W Stryju: Na walnem zgromadzeniu stryjskiego oddziału c. k. Towarzystwa gosp:

„O zastosowaniu nawozów sztucznych w gospodarstwach podgórskich“.

Kierownik stacyi ogłosił następujące artykuły w kierunku działalności stacyi:

W „Rolniku“: „O wyborze nawozów sztucznych“.

„Uśpiona czujność“,

„Nawożenie łąk“.

W „Gazecie rolniczej“: „Dlaczego w Sandomierskiem nawozy sztuczne nie działają?“.

W rocznikach Komisji fizyograficznej: „Analizy ziem ornych nadesłanych do stacyi chemiczno-rolniczej w Dublinach w r. 1895—7,“

a nadto łącznie z Dr. W. Kleckim także:

„Zawartość azotu, kwasu fosforowego i węglanu wapniowego w ziemiach wystawionych przez komitet c. k. Towarzystwa gospodarskiego w r. 1894“.

Asystent p. Adam Karpiński ogłosił w Zeitschrift f. d. landw. Versuchswesen in Oesterreich:

„Ueber die Stieckstoffaufnahme beim Hafer auf dem Felde und in Vegetationsfässen“.

Asystenci Stacyi pp. Kosiński i Huppenthal drukowali w „Tygodniku rolniczym“ rzecz o „Alinicie“ i Przechowywaniu odchodów zwierząt domowych“.

PP. asystenci Adam Karpiński i Ignacy Kosiński przetłumaczyli dziełko Franka „O ochronie roślin“, które niebawem wyjdzie nakładem c. k. Towarzystwa gosp. galicyjskiego.

Z zasiłku udzielonego przez Wysoki Wydział krajowy, kierownik stacyi wyjeżdżał do Eisenach dla uczestniczenia w wykładach dla nauczycieli wędrownych; oraz do Bremy, Oldenburga, Buckou, Glindow, Lippe, Oderbergu i Berlina, w celu przebadzowania gleb pochodzenia lodowcowego, oraz torfów, i do Bernburga w sprawie metody kultur piaszkowych.

Kierownik stacyi i asystent p. Adam Karpiński brali udział w III. kongresie chemii stosowanej w Wiedniu.

Doświadczenia prowadzone przez stację w r. 1898.

1. Doświadczenia wazonowe,

1.	Doświadczenia nad potrzebami nawozowymi gleby	rok II-gi.	{	z Załucza
2.	" " " "			(pow. Śniatyński)
3.	" " " "			z Baszni
4.	" " " "			(pow. Cieszanowski)
				z Żurawiec
				(pow. Rawski).
				Woli dołhołuckiej
				(pow. Stryjski).
5.	" nad wpływem rozdzielania nawozów azotowych na ich zużycie przez rośliny.			
6.	" nad wpływem rozdzielania nawozów fosforowych na ich zużycie przez rośliny.			
7.	" nad względną wartością mączki kostnej, żużli Thomasa i superfosfatu w jałowym piasku lwowskim.			
8.	" nad względną wartością fosfatów przy rozmaitym stopniu wilgotności.			
9.	" nad działaniem mączki kostnej przy rozmaitej formie dodawania obok niej nawozu azotowego.			
10.	" nad wpływem gęstości siewu na rozdzielanie azotu pomiędzy ziarno i słomę.			
11.	" nad wpływem czasu siewu na rozdzielanie azotu pomiędzy ziarno i słomę.			
12.	" nad pobieraniem azotu przez rajgras częściej i rzadziej przycinany.			
13.	" nad wpływem rozdzielania nawozów na selery.			
14.	" nad działaniem nitraginy.			
15.	" nad działaniem alinitu.			

Doświadczenia polowe.

a) Doświadczenia przeprowadzone środkami komitetu c. k. Towarzystwa gospodarskiego we Lwowie.

a) Doświadczeniami nad potrzebami nawozowymi gleb:

Miejscowość:		Powiat:
1.	Dubłany,	lwowski,
2.	Waniów,	bełzki,
3.	Sarnki górne,	rohatyński,
4.	Żurawica,	przemyski,
5.	Strzałki,	bobrecki,
6.	Wysocko,	brodzki,

Miejscowość:		Powiat:
7.	Bereźnica,	stryjski,
8.	Graziowa,	staromiejski,
9.	Sękowa Wola,	sanocki,
10.	Firlejówka,	złoczowski,
11.	Zołczów,	rohatyński,
12.	Sidorow,	husiatyński,
13.	Załuże,	śniatyński,
14.	Toustoług,	tarnopolski,
15.	Czarnuszowice,	lwowski,
16.	Myców,	bełzki,
17.	Uhrynów stary,	kałuski,
18.	Sosolówka,	czortkowski,
19.	Załukiew,	żółkiewski,
20.	Dubowica,	kałuski.

b) Doświadczenia z zielonym pognojem, żuźłami Thomasa i kainitem pod oziemię.
 Oprócz 15. miejscowości, w których w r. b. przypadała już ozimina na łubinie z roku 1896, powtórzono doświadczenia jeszcze w 14. miejscach:

Miejscowość:		Powiat:
1.	Czarnuszowice,	lwowski,
2.	Borki janowskie,	lwowski.
3.	Chłopice,	jarosławski,
4.	Rozubowice,	przemyski,
5.	Dynów,	brzozowski,
6.	Zielona,	buczacki,
7.	Chlebowice,	przemysłański,
8.	Szkło,	jaworowski,
9.	Bachórz,	brzozowski,
10.	Szumłany,	podhajecki,
11.	Wieczorki,	
12.	Wołowe,	bobrecki,
13.	Andryanówka,	rudecki,
14.	Zołczów,	rohatyński.

c) Doświadczenia z nawożeniem łąk.

Miejscowość:		Powiat:
1.	Dublany,	lwowski,
2.	Gliniany,	przemysłański,
3.	Żurawica,	przemyski,
4.	Bełzec,	złoczowski,
5.	Załużce,	śniatyński,
6.	Bołszowce,	rohatyński,
7.	Waniów,	bełzki,
8.	Streptów,	kamionecki,
9.	Boratyn,	sokalski,
10.	Oleszyce,	cieszanowski,
11.	Olejowa,	horodeński,
12.	Wysocko,	brodzki,
13.	Grąziowa,	staromiejski,
14.	Firlejówka,	złoczowski,
15.	Żydaczów,	
16.	Błudniki,	stanisławowski,
17.	Dubowica,	kałuski,
18.	Rozubowice,	przemyski,
19.	Chorościce,	brzeżański.

Doświadczenia prowadzone ze środków własnych stacji, oraz z zasiłku dostarczanego przez syndykaty nawozowe.

Miejscowość:		Powiat:	Prowadzący dośw.:	
1.	Tarnów		p. T. Czajkowski	prof. c. k. sem. naucz
2.	Tarnopol		ks. A. Głodziński	" " " "
3.	Krasno		p. Fr. Dąbrowski	" " " "
4.	Jagielnica	czortkowski	p. A. Świeżawski	dyrektor szkoły roln.
5.	Horodenka		p. B. Cholewa	" " "

Miejscowość :		Powiat :	Prowadzący dośw. :	
6.	Kobiernica	bialski	p. Dr. Pawłowski	
7.	Bereźnica	stryjski	p. Rozwadowski	
8.	Podkamień	brodzki	p. J. Forowicz	kier. kursu rol. szk. lud.
9.	Nastasów	tarnopolski	p. J. Rogalski	" " " " "
10.	Strzeliska	bobrecki	p. F. Izdebski	" " " " "
11.	Wiśnicz	bocheński	p. F. Zawisza	" " " " "
12.	Sędziszów	ropczycki	p. J. Szczepanik	" " " " "
13.	Grębów	tarnobrzeski	p. Fr. Kozdroś	" " " " "
14.	Łoszniów	trębowelski	p. J. Buciewicz	" " " " "
15.	Jaćmierz	sanocki	p. St. Haduch	" " " " "
16.	Nisko	niski	p. M. Szpilka	" " " " "
17.	Balice	krakowski	p. J. Koński	" " " " "
18.	Chłopy	jarosławski	p. B. Seniów	" " " " "
19.	Strzałki	bobrecki	p. A. Ożarowski	
20.	Szkoło	jaworowski	ks. D. Hordyński	
21.	Stronie	limanowski	p. J. Marszałkiewicz i p. A. Śniegocki	nauucz. szkoły ludow.
22.	Stynawa	stryjski	p. J. Lityński	
23.	Dylągówka	rzeszowski	p. M. Jędrzejowicz	
24.	Błudniki	stanisławow.	p. J. Sigmund	
25.	Horożanka	podhajecki	p. br. E. Hohendorf	
26.	Paszkówka	wadowicki	p. St. Niciewski	
27.	Nowosiółki	złoczowski	p. T. Koziek	
28.	Błotnia	bobrecki	p. R. Sander	
29.	Kutkorz	złoczowski	p. B. Mikucki	
30.	Nowosielece	łańcucki	p. Dąbrowski	
31.	Chłopiec	jarosławski	p. Dr. Lisowiecki	
32.	Pełkinie	jarosławski	Zarząd dóbr	
33.	Grójec	limanowski	Dr. A. Suszycki	
34.	Mikulice	łańcucki	p. J. Turnau	
35.	Głęboka	jarosławski		

Miejscowość:		Powiat:	Prowadzący dośw.:	
36.	Albigowa	łańcucki	ks. Tyczyński	
37.	Hanzłówka	łańcucki	ks. Karkowski	
38.	Limanowa		p. A. Śniegocki	
39.		limanowski	"	
40.	Wolica	limanowski	"	
41.	Skawina	wielicki	prof. Fr. Dąbrowski	
42.	Klikowa	tarnowski	p. Kwieciński	
43.	Kantorya	"	p. Szerenkowski	
44.	Krzyż	"	p. Śnieszko	
45.	Tarnowiec	"	p. Wojciechowski	
46.	Święcany	jasielski	p. J. Dyląg	

Doświadczenia przedsiębrane kosztem pojedynczych rolników pod kierunkiem stacyi.

Miejscowość:		Powiat:	Prowadzący dośw.:	
1.	Pererów	kołomyjski	p. St. Jasiński	
2.	Piadyki	"	p. R. Puzyna	
3.	Uście	śniatyński	p. E. Komarnicki	
4.	Leszczków	król. polskie	p. St. M. Pomorski	
5.	Malice	" "	p. J. M. Pomorski	
6.	Koliszany	" "	p. Z. Leszczyński	
7.	Mołoszyce	" "	p. J. Gombrowicz	
8.	Adamówka	jarosławski	p. A. Ostrowski	

Józef Mikułowski-Pomorski. w. r.

Kierownik krajowej stacyi chemiczno-rolniczej w Dublanach.

Sprawozdanie

gospodarstwa folwarku Dublany

za rok 1897/8.

Administracya folwarku Dublany ma trojake zadanie:

1. Przedewszystkiem gospodarstwo folwarczne ma służyć celom naukowym kraj. wyższej Szkoły rolniczej.

2. Uczniowie kraj. niższej Szkoły rolniczej mają ćwiczyć się tak w technicznym wykonywaniu robót na polu, w stajniach, na gumnie, spichrzu, stawach i lesie, (za co folwark płaci niższej Szkole rocznie mniej więcej 750 zł.,) jak i w robieniu zapisków, prowadzeniu raportów folwarcznych i t. p.

3. Folwark, reprezentujący znaczny kapitał, ma dać dochód.

Trojakiemu temu zadaniu trudnem jest zadość uczynić, a to z tych powodów, iż cele naukowe często nie pozwalają na uwzględnienie czystego dochodu, następnie, iż uczniowie niższej Szkoły mają się dopiero uczyć wykonywania robót ręcznych i z zaprzęgami, a przeto z natury rzeczy często roboty te źle wykonują, psują tak narzędzia, jak i produkta, kaleczą i znarawiają konie robocze, co wcale nie przyczynia się do osiągnięcia dochodu.

Ale prócz tych przyczyn, czysty dochód z folwarku Dublany, nie może się równać dochodom innych dóbr w okolicy, ponieważ do osiągnięcia wysokiego dochodu jest wiele przeszkód. Przytoczę tu tylko najgłówniejsze przeszkody stojące w drodze do osiągnięcia czystego dochodu.

I. Gospodarstwo rolne.

I. Koszt robocizny: Przy najbardziej intensywnem gospodarstwie rolnem w Galicyi zachodniej, liczyć trzeba, iż koszt całej robocizny wynosi na jednym morgu roli i łąk, będącej w stosunku do łąk jak 3:1, 10–12 zł., w średnio intensywnem gospodarstwie 8–9 zł.

W Dublanach koszt robocizny wynosił na jeden morg roli i łąk przy stosunku 234·86:147·09 w r. 1896/7 $\frac{5088 \text{ f}}{389 \cdot 76 \text{ m}} = 13 \text{ f } 05\frac{1}{2} \text{ ct.}$ w. a. 1897/8 $\frac{4733}{381 \cdot 95} = 12 \text{ zł. } 36 \text{ ct.}$

Bliskość miasta powoduje już z góry drożyznę, a szczególnie w lecie, gdy większa część ludności zamiast zarabiać pracą na polu, nosi prawie codziennie produkta ogrodowe, mleczne i domowe (jak chleb i inne) do miasta Lwowa, tylko 7½ kilometrów oddalonego, lub też szuka zarobku przy budowach, kolejach żelaznych i t. p. — Następnie wszyscy włościanie produkują na swych polach przeważnie jarzyny, a przeto

nie tylko że sami nie starają się o zarobek na folwarku, ale często zamożniejsi najmują jeszcze innych uboższych do pracy. — Tego rodzaju stosunki panują w całej okolicy Lwowa.

Specyjalnie w Dublanach oprócz zamożniejszych włościan absorbują jeszcze: ogród botaniczny, szkółka drzew, park, pola doświadczalne, stacya botaniczna, stacya chemiczna, (ogrody profesorów i funkcyonaryuszów, a tych jest 16) obejmujące razem blisko 22 morgów; w lecie od maja do późnej jesieni przeciętne 50 robotników, a w dniach największej roboty, często 80 i więcej; dlatego też nie ma się co dziwić, iż lokalny robotnik w Dublanach nie tylko, że jest drogi, ale wskutek tej konkurencji także niechętny do pracy, wymagający i niesforny. Często się też działo, że przez całe miesiące letnie folwark zmuszony był wysłać codziennie rano 2, 3, 4, a nawet 5 i 6 fur do sąsiednich wsi, ażeby mieć od 9. godziny (20 do 25) drogiego, a przytem złego robotnika. Skutek takich stosunków był ten, iż wykonanie roboty na czas, szczególnie w latach słotnych było prawie niemożliwem, a częstokroć najładniejsze pola w Dublanach zarastały chwastami, obfity zbiór siana psuł się z powodu braku robotnika, a zbiór okopowych płodów nie był wykonany w porę; zaprowadzenie zaś robót w akordzie było z powodu wstrętu ludzi do pracy niemożliwem.

Aby temu złemu zaradzić, nie pozostawało nic innego, jak sprowadzenie na całe lato robotników z zachodniej części kraju. — W roku 1896/7. płacono robotników od maja do listopada po 35 do 80 ct., a mimo tego roboty były często za późno wykonane. W roku 1878. pierwsza próba z obcymi robotnikami, (sprowadzono ich 20) udała się nie źle, a dopiero w bieżącym roku 1898/9, gdy sprowadzono 40 ludzi z okolicy Rozwadowa, było możliwe ukończenie kultury roślin okopowych przed zniwami i ze zbiorem siana i zboża tak jak i płodów okopowych dać sobie radę, a co więcej, pierwszy raz wykopać ziemniaki, buraki i marchew, jako pierwszy krok, do zaprowadzenia roboty akordowej; — płacąc od cetnara metrycznego przy burakach 3—4 ct., przy ziemniakach 6—8 ct., a przy marchwi 12—15 ct., przyczem robotnicy zarabiali od 50—90 ct. dziennie.

2. Klimat: W Dublanach wysoko położonych, wystawionych na ujemny wpływ wiatrów północnych i wschodnich, a to szczególnie w miesiącu lutym i marcu, narażonych na późne mrozy w maju i wczesne we wrześniu, na posuchę w maju i sierpniu, a słoty w czerwcu i w lipcu, czynność rolnika nader jest utrudnioną i często bezowocną.

Tok całej wegetacji szlachetniejszych roślin jest skrócony, podczas gdy odporne chwasty łatwo takową zagłuszają. Jeżeli rok 1897/8 należy ogólnie do najniekorzystniejszych lat dla rolnika w całej Galicyi, to w Dublanach jeszcze ponadto dwurazowe gradobicia, (a to 21. maja i 28. lipca 1897) przyczyniły się do zupełnego zniszczenia płodów rolnych w części pól dublańskich, a jeżeli zebrało się tu, mimo tego jeszcze jako taki plon, to zawdzięczyć to należy jedynie tylko nagromadzeniu na przeważnej części pól t. zw.: „starej siły nawozowej” i ofitemu używaniu nawozów pomocniczych, które ratowały sytuację. — W jesieni 1896 suche mrozy nastąpiły już w pierwszej połowie listopada (do 18°R — o.), zima była niestała, a temperatura w miesiącach: styczniu, lutym i marcu 1897 przeskakiwała kilka razy w krótkim czasie, od —20°R, do +5°R., w miesiącu marcu zaś, palące mroźne wiatry zniszczyły rzepak zupełnie, oziminę zaś znacznie uszkodziły.

W Dublanach wedle zarysu meteorologicznego docenta Szulca jest:

Temperatura średnia roczna + 7.2°.

„ „ w lecie + 17.2.

„ „ w zimie — 3.8.

Różnica między średnią temperaturą w lipcu i tą w styczniu 23,2°.

„ „ maksymalną w lipcu a minimalną w styczniu 53,1°.

(vide str. 3.)

		Temperatura					O p a d					
		Średnia	Średnie maximum	Średnie minimum	Absolutne maximum	Absolutne minimum	Ilość miesięczna	Maximum dzienne	Liczba dni z opadem wogóle	Liczba dni z opadem niemniej szym niż 10 ^{mm}	Liczba dni z opadem najdłuższego nieprzerwanego okresu	Liczba dni z gradem
1890	IV.	11.1	15.8	5.5	25.0	0.0	36.6	14.5	7	2	2	
	V.	15.9	20.7	9.3	26.5	6.0	23.4	6.1	8	—	2	
	VI.	15.2	19.2	10.1	29.5	5.0	91.8	20.4	12	5	4	
	VII.	20.1	24.9	13.3	32.0	7.0	67.2	20.6	9	2	2	1
1891	IV.	5.6	8.9	1.0	16.5	-6.0	86.3	19.5	13	4	5	
	V.	16.4	21.5	10.1	28.5	4.0	51.9	16.5	12	1	5	1
	VI.	16.4	20.2	11.4	28.5	5.0	139.3	30.6	22	6	6	2
	VII.	19.9	24.2	14.1	30.0	10.0	143.0	30.5	13	5	2	2
1892	IV.	8.7	12.3	3.8	25.0	-2.5	48.1	12.5	13	1	9	
	V.	14.7	19.4	9.0	31.0	5.0	77.9	14.0	15	2	7	1
	VI.	18.6	24.0	12.2	30.0	9.0	143.2	32.5	15	6	4	1
	VII.	17.5	22.5	11.6	28.5	8.5	94.1	24.5	11	3	2	
1893	IV.	5.4	9.9	-0.1	18.5	-3.5	31.3	11.2	11	1	4	
	V.	13.4	18.0	7.8	28.5	0.0	120.6	27.5	23	4	6	
	VI.	16.1	20.4	11.4	27.0	8.5	159.5	29.2	23	7	7	
	VII.	18.6	23.6	13.3	32.5	7.0	159.3	52.3	17	4	5	1
1894	IV.	9.6	14.1	4.3	21.0	0.0	35.7	18.7	10	1	4	
	V.	14.4	19.4	8.3	23.5	0.0	61.8	15.2	17	1	8	
	VI.	15.0	19.1	11.2	23.5	7.0	149.9	25.3	25	3	10	
	VII.	20.2	25.5	14.6	33.5	9.0	103.9	19.0	14	3	5	
1895	IV.	8.4	13.1	3.2	22.0	-4.0	44.9	27.5	6	1	3	
	V.	14.4	20.2	8.0	25.0	2.0	66.6	17.6	16	3	5	2
	VI.	17.5	22.9	11.8	28.5	8.0	72.7	26.0	13	3	5	
	VII.	20.2	25.7	14.5	34.5	10.0	98.7	38.5	16	4	6	
1896	IV.	6.2	9.8	2.0	24.5	-4.5	51.2	14.1	18	1	6	1
	V.	14.0	19.0	8.6	29.5	1.5	82.1	28.5	18	2	8	3
	VI.	18.2	23.7	12.1	30.0	9.5	107.9	22.4	20	4	10	2
	VII.	20.0	26.2	13.6	34.0	7.0	84.2	22.9	12	3	5	
1897	IV.	9.0	13.7	4.3	25.0	0.0	82.7	13.8	17	4	5	
	V.	16.0	21.6	11.4	26.5	5.5	138.4	24.0	26	4	9	2
	VI.	18.3	23.7	13.0	30.5	8.0	120.1	36.0	14	6	5	
	VII.	19.7	24.6	14.5	29.5	10.5	176.3	46.0	19	5	5	1
1898	IV.	8.1	12.1	4.3	20.0	0.0	91.6	36.6	18	2	4	
	V.	15.4	20.8	9.5	29.0	4.0	75.7	24.2	18	2	4	
	VI.	17.2	22.6	11.3	32.0	7.0	83.0	36.8	14	3	4	1
	VII.	17.3	21.7	12.1	28.0	8.0	119.2	38.8	14	3	6	

Stacja meteorologiczna w Dublinach.

Miesiąc kwiecień 1897 odznaczał się mrozami i śniegiem. Roboty wiosenne w polu rozpoczynały się przeto dopiero w końcu kwietnia a dnia 26. maja skończyło się sadzenie ziemniaków. Porównanie rezultatów produkcji rolnej w latach 1896/7, 1897/8 i o ile dzisiaj już są znane, 1898/9 wykazuje najlepiej różnicę.

1

[illegible]

Rola. — Gleba. Jeżeli w t. zw. głównej rotacji (dawniej 16 teraz 18 polowej) (ca. 170 m.) mamy w Dublanach do czynienia z rolą ciężką, skłonną do „zlewania się“, twardą w czasie posuchy i prawie plastyczną w czasach słoły, z nieprzepuszczalnym podglebiem (po większej części już drenowaną), a na „Karwatach“ z nieprzepuszczalną gliną, bardzo płytką i wskutek oddalenia 5 kilometrów od folwarku w słabym stanie nawożenia będącą, otoczoną (ca. 18 morgów) długim i wąskim pasie wysokimi lasami od wschodu, a przeto przez całą wiosną pozbawioną dobrego wpływu słońca to na t. zw. „północnych stokach“ (15 m.) i za „Baranem“ (12¹/₂ m.), rola jest piaszczysta, z natury uboga, a za „Baranem“ do tego jeszcze na nieprzepuszczalnym podglebiu. To ostatnie pole zostało dopiero w bieżącej jesieni drenowane.

Wszystkie te role tylko przez obfite znawożenie i bardzo skropulatne i sumienne uprawianie (w każdym czasie zupełnie à tempo) mogą być doprowadzone do prawidłowego stanu i w takim pozostać.

Jedna orka w czasie słoły, albo jeden rok, w którym myszy zniszczą zboża, spowoduje pomnożenie pezu w lekkiej, a zupełne stwardzenie roli w ciężkiej ziemi.

Dlatego też utrzymanie stosunkowo wielkiej siły zaprzęgowej jest tu koniecznem.

Przyczynia się to znacznie do obniżenia dochodu czystego.

Śludzy stali są w Dublanach, tak jak w całej bliższej okolicy Lwowa, płatni drogo, niesforni, często nieposłuszni, a przedewszystkiem niedbali o służbę.

Głównie przyczyniło się do tego brak dotąd pomieszek własnych dla parobków. Parobcy mieszkają bowiem na wsi u chłopów w najetych przez zarząd folwarku mieszkaniach. Temu złemu zaradzono przez budowę domu czeladnego w bieżącym roku i mam nadzieję, iż w przyszłości można będzie mieć lepszych parobków niż dotąd.

Ponieważ w ostatnich latach Wysoki Sejm zezwolił na powiększenie kredytów, celem uzupełnienia brakujących budynków i zagrożeń, dla pomnożenia siły zaprzęgowej i dla dokupienia narzędzi i nawozów pomocniczych, co przyczyni się do zwyciężenia choć po części trudności lokalnych w gospodarstwie rolnem, przeto nie wątpię, iż folwark w Dublanach będzie co raz więcej wykazywać zadowalniające rezultaty. — Wypadki elementarne dadzą się umiętnem i energicznem postępowaniem ułagodzić, od gradobicia można się ubezpieczyć, złą jakość ziemi poprawić, szkodliwy wpływ klimatu można zmiejszyć, lecz przeciw powtarzaniu się od czasu do czasu złego lata, przeciw niskim cenom produktów najgruntowniejsza nauka i najdłuższe doświadczenie mało co pomogą, pomimo tego jednak, mam głębokie przekonanie, iż w postępowem gospodarstwie, przeciętny dochód (przez szereg lat liczony) będzie wzrastał.

Jako zmiany w produkeji zaprowadzone od roku 1896 należy tu wymienić:

1. Powiększenie areału pod żyto i zaniechanie produkeji nasienia łubinu.
2. Zmiejszenie areału pod pszenicę i ziemniaki.
3. Zaprowadzenie „znawożenia indywidualnego“ pod okopowe, (vide „Rolnik“ Nr. 7. 1897).
4. Zaprowadzenie nowych odmian na większą skalę a. m.

A. Zbóż. a) Pszenicy: Epp. Pnławska Wysoko Litewska.

b) Żyta: Petkus Zeeland. Schlandstaed. Triumf.

c) Owsa Ligowo Szimoradz.

(Nasiona otrzymaliśmy w małych ilościach 18—20 klg. od Komitetu c. k. galicyjskiego Towarzystwa Gosp. we Lwowie i tu zostały pomnożone).

B) Ziemniaki: Klejnot, Sine.

C) Bura'i: Askańskie.

Odmiana ta daje plon od 400 do 450 q. z morga = 425 q. z morga.			
zawiera suchej substancji	8.85%	a przeto	37.61 " "
cukru	5.50%	"	23.27 " "
ciał azotowych	0.71%	"	3.01 " "
Podczas gdy „Piloty“ wydają z morga	300—350=		325 " "
zawierają suchej substancji	14.75%	"	47.93 " "
cukru	10.30%	"	33.47 " "
ciał azotowych	1.10%	"	3.57 " "

a przeto ta stara odmiana okazuje się o wiele korzystniejszą.

D) Marchew pastewna na karmę dla koni.

Marchew pastewna produkowana w Dublanach zawiera, wedle analizy kraj. Stacyi chemiczno-rolniczej:

suchej substancji	13.45%
cukru	6.30%
ciał azotowych	0.78%

a ponieważ plon bywa pomiędzy 250—350 — 310 q. przeciętnie z morga, przeto produkuje się na jednym morgu:

suchej substancji	40.35 q.
cukru	18.90 q.
ciał azotowych	2.34 q.

a to w bardzo łatwo strawnej formie.

Na dwa szczegóły dość interesujące należy tu zwrócić uwagę, a mianowicie:

Marchew nie została przerwana. Zasiano siewnikiem marchew białą z zielonemi główkami pastewną po 2½ klg. na jeden morg mieszane z piaskiem, dwa razy ją tylko obsiekano. Stan przeto był gęsty, ale mimo tego dał plon zadawalniający.

Obsiekanie marchwi wykonano raz gracą końską, drugi raz motykami:

2. Buraki: „Piloty“ nie były siane, albo sadzone z nasienia lecz „flancowane“, a pomimo tego miały 10.3% cukru! Należy to podnieść, w obec twierdzenia fabrykantów cukru, iż flancowane buraki cukrowe, nie zawierają tyle cukru, jak buraki cukrowe z nasienia.

Prawda, że „Piloty“ to odmiana, „pastewnych buraków“, ale z analogii tychże można wnioskować, iż przy burakach cukrowych te same przyczyny będą miały te same skutki. Doświadczenie porównające dokładnie i umiejętnie przeprowadzone burakami cukrowymi w roku 1899 dadzą nam wyjaśnienie w tej sprawie.

E) Mieszanki traw a) w rocznej konieczynie czerwonej:

stokłosa	0.8 klg.
angielskiego Rajgrasu	1.7 "
francuskiego "	1.5 "
włoskiego "	2.5 "
trawy kupkowej	1.— "
lisiego ogona	1.5 "

Razem 9 klg. na jeden morg.

b) w rocznej konieczynie białej:

angielskiego Rajgrasu	1.8 klg.
francuskiego "	1.5 "
włoskiego "	2.5 "
kupkowej trawy	1.— "
lisiego ogona	1.5 "

Razem 8.3 klg.

c) w konieczynie szwedzkiej na dwa lata :

angielskiego Rajgrasu	1.5 klg,
złotego owsa	2.— "
owsa złocistego miękkiego	2 "
grzebienicy	1 "
kostrzewy twardej	1.6 "
tymotki	0.8 "
trawy wiechowej	1.— "
kostrzewy łąkowej	1.— "
krwawniku	0.5 "
lisiego ogona	2.— "
Razem	13.4 kg.

W rzepaczysku, gdzie przenieca zawsze prawie była za bujna, a przeto często nie dobrze odkwitała, zasadzono od wiosny 1897 zacząwszy tylko okopowe w lipcu zaś każdego roku na części rzepaczyska zasiano mieszanki (kukurydzę, mohar i wykę) na zieloną paszę, wskutek tego było możliwem bydło rogate zaopatrzyć w miękką i soczystą paszę aż do późnej jesieni.

Ubytek pól: Od roku 1896 folwark oddał pod skład drzewa, stację chemiczną i botaniczną, pod szkółki drzew (Kleparówki.), budynki nowe i otoczenie tychże, nie całe 7 morgów roli. (W roku 1895 jeszcze odebrano pod „park“ 4 morgi.)

Oprócz doświadczeń katedry rolnictwa, stacji doświadczalnych i t. p., które są publikowane w osobnych sprawozdaniach przez kierowników stacji, przeprowadziłem w roku 1897 różne doświadczenia dla c. k. Towarzystwa Gospodarskiego na 54 poletkach; (W roku 1898 było 64 poletek.) jakoteż doświadczenia dla samego folwarku, a to w trzech kierunkach:

a) co do działania różnych nawozów w różnych kombinacjach, na rzepak, na buraki cukrowe i na ziemniaki.

b) co do porównania gęstego siewu żyta i owsu z rzadkim siewem.

c) co do głębokiego i płytszego siewu zbóż i rzepaku i sadzenia okopowych.

Wyniki tych doświadczeń, które dzisiaj nie są jeszcze dość często powtarzane, aby ich cyfrowo ogłosić, zdają się okazywać, iż w D u b l a n a c h:

Na ciężkiej ziemi: ad a) α. saletra tyle co nie działa.

β) fosfaty więcej są potrzebne niż potas.

γ. że wapnienie jest bardzo skuteczne (co zgadza się z rezultatami β.)

δ. że na wiosnę należy fosfaty głęboko 7—8 cali podorać, to samo w jesieni przed siewem zbóż, i że sianie fosfatów jako na głowie, (Kopfdüngung) tylko w późniejszej jesieni można uskutecznić.

ε. że kości fermentowane z gnojówką lepiej działają jak żużle, a to nie tylko co do plonu, ale też co do kwestyi ekonomicznej.

ad b.) iż rzadki siew (siewnikiem rzędownym przy życie 65 klg. do 70 klg., przy owsie 60 do 65 klg.) daje lepsze rezultata niż gęsty siew.

ad c.) iż najpłytsze pokrycie nasienia jest wskazaniem.

Na ziemiach piaszczystych w Dublanach:

Podnieść należy tu, iż w piasku dublańskim wogóle używanie sztucznych nawozów opłaca się bardzo, a tu żużle równają się fermentowanym kościom.

W bardzo ubogim piasku za „Baranem“, które to pole nie dawno zostało odebrane dzierżawcom parcelowym, a przeto zachwaszczone, okazała się także orka głęboka na 11—12 cali racjonalną.

W roku 1896 $2\frac{1}{2}$ morga pod kartofle tym sposobem zorane dały tam 105 q. ziemniaków na jeden morg austr.

W kartoflisku w roku 1897 zasiano łubin na zielony nawóz z dodatkiem 2 q. żużli i 3 q. kainitu na jeden morg, a zasiane w łubienisku żyto Schlanstaedskie dało w roku 1898 przy dodatku 2 q. żużli i 2 q. kainitu 16.81 q. ziarna na jeden morg.

Zważywszy, iż w 3 latach użyto 4 q. żużli . . .	14 zł.
5 q. kainitu . . .	5 „ 80 ct.
Razem	19 zł. 80 ct.

a zebrano 105 q. ziemniaków à 1.50 ct.	157 zł. 50 ct.
i 16.81 q. żyta à 7.50 (nasienie sp. po 9 zł.)	126 zł. 07 ct.
Razem . . .	283 zł. 75 ct.

i że wypada na jeden rok, brutto na jeden morg 1896|7, 1897|8 i 8|9 = **94 zł. 52 ct.** — ct. jako dochód, można twierdzić iż głęboka orka się opłacała.

Trzeba tu zauważyć, iż dolna część tego pola (więcej jak połowa) ma podglebie mokre nieprzepuszczalne i że dopiero w jesieni 1898 została drenowana.

Przeprowadzenie wszystkich tych doświadczeń nie odbywa się bez straty czasu i bez kosztów i przyczynia się teraz do zmniejszenia dochodów tem bardziej, że część tych doświadczeń nawozowych w r. 1897 nie dała rezultatu nawet co do wskazówek dla przyszłości, a to z powodu gradobicia.

Niech mi tu wolno będzie dodać jeszcze parę słów co do tych doświadczeń.

Doświadczenia w wazonach i na małych poletkach, jak najstaranniej przeprowadzone, okazują często sprzeczne rezultata, co niech nikogo jednak nie odstrasza od dalszej pracy w tym kierunku. Wykształcony bowiem gospodarz otrzymując ze stacyi sprawozdanie o analizie swej gleby i rezultacie doświadczeń nawozowych z takową, potrafi sobie sam wyciągnąć wskazówki potrzebne dla własnej czynności. Rezultata doświadczeń (powtarzanych nawet 3 lub 4 razy na tem samem polu) na małych poletkach bowiem (po 200 m²) bardzo często nie zgadzają się również z doświadczeniami na całych łanach.

Według mego zdania przeto powinno się w większych gospodarstwach poświęcać doświadczeniom nawozowym parcele najmniej cało-morgowe (równocześnie z doświadczeniami identycznymi na małych parcelach 200 metrowych i w wazonach.) Tylko w takim razie osiągnięte wnioski będą pewne i nie wątpliwe.

W ozerwcu 1898 znawożono w Dublanach wapnem 20 morgów w ciężkiej glebie pod rzepak dając 20 q. wapna po 19 ct. loco „Podzamecze“ na jeden morg.)

W przyszłym roku nie omieszkam zdać sprawy o rezultacie.

Tyle co do niemożliwości osiągnięcia wysokiego czystego dochodu z folwarku w Dublanach.

Folwark Dublany posiada dzisiaj we własnym zarządzie:

Ornych pól	234.86 morgów
Łąk	147.90 „
Razem	382.76 „
Pastwisk stałych	17.40 morgów
Stawów	10.44 „
Lasów i krzaków	41.76 „
Razem	452.36 „

Torfowisk 147.90 morgów.

U w a g a: Dokładnego pomiaru pojedynczych kultur nie można podać, ponieważ pomiar tychże nie jest jeszcze dokonany.

Zasianem i zasadzonym było w r.	1895/6	1896/7	1897/8
Żytem	7 m	22 $\frac{1}{2}$ m	23 m
Pszemica ozimā	32 „	32 „	27 „
„ jara	2 „	11 „	— $\frac{1}{2}$
Jęczmieniem	4 „	5 „	5 „
Owsem	23 „	26 „	21 $\frac{1}{2}$ „
Grochem	2 $\frac{1}{2}$ „	4 „	4 „
Bobikiem	4 „	4 „	6 „
Wyka na nasienie	2 „	3 $\frac{1}{2}$ „	3 „
Esparzeta na nasienie	1 $\frac{3}{4}$ „	—	—
Łubinem niebieskim na nasienie	3 „	—	—
Łubinem białym „ „	2 $\frac{1}{2}$ „	—	—
Łubinem na zielony nawóz	5 $\frac{1}{2}$ „	5 $\frac{1}{2}$ „	5 $\frac{1}{2}$ „
Rzepakiem (10 m. niedrenowanych)	20 „	wymarzał	20 „
Ziemniakami	31 $\frac{1}{2}$ „	25 m	20 „
Burakami	5 $\frac{3}{4}$ „	6 „	6 „
Marchwią	—	1 $\frac{1}{2}$ „	1 $\frac{1}{2}$ „
Koniczynā szwedzkā rocznā	12 $\frac{1}{2}$ „	12 $\frac{1}{2}$ „	12 $\frac{1}{2}$ „
„ „ dwuletniā	10 „	10 „	10 „
„ czerwonā	12 „	12 $\frac{1}{2}$ „	10 „
„ białā	10 „	10 „	10 „
Moharem na nasienie	—	1 „	1 „
Zielonā paszā	6 „	9 „	4 „
„ „ (w rzepaczyku)	6 „	—	10 „
Ugorem leżało	27 „	23 „	26 $\frac{1}{2}$ „
Wydzierżawiono na krótki czas	17 $\frac{1}{2}$ „	17 $\frac{1}{2}$ „	17 $\frac{1}{2}$ „
Razem	241 $\frac{1}{2}$ „	241 $\frac{1}{2}$ „	234 $\frac{1}{2}$ „

Zmiana rotacyi, przeprowadzona za zezwoleniem Wysokiego Wydziału krajowego, miała ten skutek, iż powiększenie terenu pod żyto o 16 morgów położyło koniec brakowi słomy, a przedewszystkiem materyału na powrósła i snopki dachowe. Oprócz tego okaza się przy obecnie istniejącym stosunku cen żyta do cen pszenicy, kultura żyta również korzystną, jak kultura pszenicy, zbiór żyta jest bowiem w Dublanach większy o tyle o ile cena niższą jest jak cena pszenicy. — Produkcya nasienia łubinu została zaniechana z tej samej przyczyny, a areał pod ziemniaki mniejszono, często bowiem tak łubin jak i ziemniaki nie mają odpowiedniej ceny. Te ostatnie mieliśmy już po cenie 50 — 60 ct., a łubin 3 — 4 zł., żyto zaś nie spadło w 10 latach tak nisko jak cena innych produktów.

Zredukowałem areał pod produkcję ziemniaków również z tych powodów, iż ryzyko przy produkcji tej rośliny jest tu w Dublanach o wiele większe, ponieważ gorzelnia służąca jedynie celom nauki szkoły gorzelniczej, a mająca kontyngent tylko z 200 hektlitr. jest ze względu na tok nauki w tej szkole, prawie co rok dopiero z końcem grudnia w ruch puszczona, a przeto jedna z najgłówniejszych korzyści złączenia gorzelni z gospodarstwem jest stracona, a m.: możebność zpieniżenia zaraz w jesieni tej części ziemniaków, która albo jest nadmarzniętą albo której grozi gnilizna z powodu perenospy, albo innych grzybów.

Wydarzenia obecnej jesieni są najlepszą ilustracją tych stosunków, część bowiem ziemniaków była dnia 14. października przed wykopaniem nadmarznięta tak jak w całej północnej części kraju. Pomimo wybierania nadmarzniętych, część tychże pozostała pomiędzy zdrowymi i teraz muszą być kopce już po raz trzeci przebierane, a jednak większe kartofle: odmiany. „Olbrzymie sinie“, z wierzchu pozornie zdrowe, gniją w środku (pomimo że liście były zielone aż do końca września.)

Część tych ziemniaków zakisiłem, lecz w czasie ostatnich paru dni reszta wybranych nadpsutych tak zgniła, iż są stracone i takich jest teraz 260 q, a daj Boże, żeby do rozpoczęcia ruchu gorzelni w grudniu nie było jeszcze więcej. O koszcie przebrania już tu wcale nie wspominać.

Położenie blisko Lwowa bardzo mało daje korzyści Dublanom, a jak to już omówiłem powyżej, wiele straty.

Absolutny brak organizacyi handlu produktami doprowadził do takich stosunków. iż we Lwowie często za mleko surowe płaci się 12—15 ct. i więcej, podczas gdy w Dublanach zaledwie 5 ct. uzyskać można. ziemniaki płaci się w jesieni często 50 — 80 ct. za 100 klg., a na wiosnę 2-50 i więcej, dzieje się jednak i przeciwnie a mianowicie, że ziemniaki w jesieni są drogie, na wiosnę zaś za bezcen dostać je można, to samo dzieje się z kapustą, marchwią, burakami i innemi jarzynami jak i owocami.

Zanim przystąpię do zestawienia rachunków, niech mi tu wolno będzie omówić jeszcze bardzo ważny dział gospodarstwa w Dublanach t. j.

II. Łąki.

Łąki mamy w Dublanach trojaki:

1. Między polowych mniej więcej	23 morgów
2. Torfiastych zmeliorowanych	124 „
3. Torfowisk niezmeliorowanych	148 „

Razem 295 morgów.

Produkcya siana.

Z łąk między polowych i z części łąk torfiastych zmeliorowanych zbieramy siano na własny rachunek razem mniej więcej z 86 morgów. Zebraliśmy w r. 1897:

z łąk międzypolowych c_n	96 m ³ =	100 q.
z łąk zmeliorowanych	391 m ³ =	460 q. = 560 q. siana
z łąk między polowych	93 m ³ =	110 q.
	380 m ³ =	460 q.
	18 fur =	90 q. = 660 q. otawy

Razem paszy 1220 q.

Z 23 morgów międzypolowych 210 q. paszy wartości po:

1 zł 50 ct. = 315 zł. Brutto jednego z morga 13 zł. 83 ct.

Z 52 morgów torfiastych meliorowanych 1010 q. paszy po:

1 zł. 30 ct. = 1313 złr = **25 zł. 25 ct.** (brutto).

Z 42 morgów niemeliorowanych płacili włościanie 1897 r.:

506 złr. Z jednego morga netto 12 zł. 05 ct.

Z 30 morgów niemeliorowanych między polowych w parcelach:

317 złr. Z jednego morga netto 10 zł. 57 ct.

Z 147 morgów nie meliorowanych łąk torfiastych:

476 złr. Z jednego morga netto 3 zł. 24 ct.

Na łąkach międzypolowych znawożenie żużłami i kainitem, jak to kierownik stacji chemiczno-rolniczej wykazał w swojej publikacji, działa nader korzystnie, bo powoduje zdwojenie ilości siana produkowanej. Jest to poniekąd także wskazówką dla czego znawożenie na tych wązkich pasach ustawicznie odpływami z pól z obu stron (wyżej) położonych znawożonych, kompostami, nawozem stażennym i t. p. bogatymi w azot i siarkę nie wywarło skutku. Jeszcze w jesieni 1898. będą łąki międzypolowe (23m) znawożone kainitem i żużłami, a jesteśmy pewni, że dobry skutek nie chybi.

Na meliorowanych łąkach, w 1888 roku urządzonych do nawodniania przeprowadzono w r. b. rekonstrukcję co da wskazówkę, iż kapitał, na ten cel użyty, powinien się w 10. latach amortyzować.

Jak korzystnie działa w Dublanach melioracya łąk torfiastych na hodowlę i na mleczność wykazaniem już zostało nieraz. — (vide tabele wystawione 1894).

Gdyby główny kanał dublański został złączony z kanałem jaryczowskim, wówczas dopiero cały zakład melioracyi miałby pewność istnienia i stałego prawidłowego działania, a całe torfowisko mogłoby być meliorowane.

Kanał wedle zapewnienia inżynierów, spowodowałby koszt 1600 zł., co już teraz, gdy ta inwestycya repartuje się na 124 morgów, a konserwacya i rekonstrukcyja powoduje przeciętnie wydatek roczny 500 — 600 zł., opłaciłoby się bez wątpienia. Gdyby się rozszerzyło nowe urządzenie kultury torfowej na nienawadnianych torfach, natenczas repartowałaby się inwestycya za ten kanał na 271 morgów.

Różnica wedle powyższego wykazu pomiędzy czystym dochodem z meliorowanych łąk torfowych 12 zł. 05 ct.

netto i niemeliorowanych łąk torfowych 3 zł. 24 ct.

to jest 8 zł. 81 ct.

przy wydzierżawieniu (NB! bez prawa paszenia) już przedstawiałyby

znaczną kwotę 2387 zł. 51 ct. rocznie.

Przy koszeniu łąk na własny rachunek różnica ta byłaby o wiele większą!

Dzisiaj jesteśmy zmuszeni część łąk meliorowanych wydzierżawiać tylko dlatego, że włościanie nie biorą niemeliorowane łąki w dzierżawę bez dodatku kawałka łąki meliorowanej.

III. Inwentarz żywy.

Powiększenie stanu koni roboczych z 18 na 24 sztuk, celem uniknięcia najmywania słabych i drogo płatnych zaprzęgów włościańskich, miało ten dobry skutek, iż roboty w polu były zawsze na czas i dobrze wykonane, a tylko w czasie bardzo gorącej zwozki siana, rzepaku i zboża z pola, jeżeli są równocześnie bardzo nagłe roboty w polu (orki, siewy) do wykonania, najmuje się za pieniądze.

Stan krów został nie zmieniony, a starych krów wytuczono tyle ile jałówek własnego chowu przeszło na krowy.

W bieżącym roku kupiono na wystawie w Dreźnie jednego buhaja rasy Oldenburg, jednego buhaja rasy Anglerskiej i 3 jałówki cielne rasy Anglerskiej.

W roku 1897/8 odsadzono i wychowano 15 sztuk cieląt, co naturalnie nie działało korzystnie na dochódze sprzedaży mleka. Dojność krów jest odpowiednią c^a. 5 litr od klg. żywej wagi, nie tak wysoka jak w pierwszym roku po zaprowadzeniu Oldenburskich krów, zaprowadzony bowiem system, iż cielęta ssą własne matki, wywierał z jednej strony, a skutki gradobicia na ilość i jakość paszy z drugiej strony ujemny wpływ na mleczność.

Częste poronienia (abortus) w krowiarni w ostatnim roku (bez widocznej przyczyny) przypisać należy oprócz skutkom gradobicia (rdzy, pleśni) według zdania mężów fachowych także brakowi dobrej, zdrowej wody w wystarczającej ilości. — Brak ten w roku bieżącym bardzo dał się we znaki w Du-
blanach, a to nie tylko w krowiarni.

Owczarnia, utrzymywana tylko dla demonstracyi, powiększoną została przez komitet c. k. Galicyjskiego Towarzystwa gospodarczego we Lwowie, które instalowało owczarnię zarodową „Czuszek“ składającą się z jednego barana i 10 matek.

Stan trzód utrzymuje się w tej samej ilości, jak w poprzednim roku. Celem odnowienia krwi kupiono jednego knurka Yorkshire z Dydyatycz.

Bydło opasowe.

W roku 1897 w jesieni kupiono w okolicy Kamiennej 10 sztuk trzyletnich wołów (włościańskich) półkwi Simmenthal, celem wytuczenia razem z bydłem brakowem własnem. Bydło to było wyznaczone na zupełne wytuczenie, co na podstawie rachunków z r. 1896/7 oddać mogło dobry rezultat, w zimie bowiem 1896/7 wytuczenie bydła rogatego nie tylko wróciło cały koszt tuczenia i % od kapitału, ale dało nawet mały zysk tak, że ściółki nie licząc, nawóz produkowany został bezpłatnie.

Z początku było 20 sztuk, z tego zginęła stara krowa, a jedna 4-letnia jałowka okazała się cielną, a jednak została wybrakowaną w listopadzie 1897 jako „jałowa“. Krowa była przez 3 miesiące, a jałowka przez 4 miesiące karmiona jako „opasy“, przez co zysk został bardzo uszczuplony. Reszta 18 sztuk, ważąc przy rozpoczęciu karmienia, dnia 22. grudnia 1897, 10,586 klg. ważyła w dniu sprzedaży, dnia 7. maja 1898, 13,184 klg.; przyrost był przeto 2597 klg. na 18 sztuk, t.j. w 134 dniach czyli 1.077 klg. na dzień i sztukę, czyli na 1000 klg. żywej wagi 1.837 klg. dziennie.

Rezultat nie był pomyślny mimo znacznego przyrostu co do żywej wagi, a to z następujących powodów:

1) Dla bydła opasowego wyznaczone było tylko nadpsute siano i konieczyna, lepszą paszę bowiem, przechowano dla krów dojnych, dla jałownika i dla koni roboczych.

2) Z powodu złej paszy i niemożebności otrzymania makuchów, wychodziło stosunkowo za dużo osypki z kukurydzy.

3) Karmiono do marca jedną krowę, która zginęła, i jałówkę cielną wycofaną w kwietniu ze stajni opasowej.

4) Wszystka słoma i plewa z powodu słoty (w czerwcu) i dwukrotnego gradobicia była nadpsuta i musiano je zastąpić z początku zaraż sianem i konieczyną.

5) Osypka była droga.

6) Przy raptownej dwurazowej zmianie wywaru a to: pierwszy raz, gdy w gorzelni przechodzono z zacierów z kartofli do żyta, i drugi raz, gdy dnia 22. marca wywaru już nie było, bydło przez parę dni chorowało na rozwolnienie.

7) W kwietniu, z powodu zamknięcia granicy, ceny za bydło opasowe spadły znacznie (o 3 zł.), co spowodowało stratę najmniej 380 zł. Sprzedano ich bowiem 11,430 klg. netto po 33 ct., które przy innych stosunkach mogły osiągnąć cenę 36—37 zł., bydło było bowiem bardzo tłuste i pierwszorzędnej jakości.

O czystym zysku w ogóle przy wytuczeniu („Vollmast“) w warunkach dzisiejszych mowy być nie może. — Dziesięć 3-letnich wołów kupiono, ponieważ w pierwszej chwili projektowanem było, wytuczyć je na wystawę paryżką w r. 1900. W roku bieżącym będziemy karmić (w nowej stajni opasowej) tylko 6 wołów kupionych (po 28 zł.) i krów (po 16—22 zł. za 100 klg. żywej wagi.) Mleko od krów pokryje przy tem kosztą karmienia w części.

Porównując wartość inwentarza żywego z d. 1. lipca 1897 z wartością tegoż z d. 1. lipca 1898 przedstawia się następująco:

Dnia 1. lipca 1897.			Dnia 1. lipca 1898.		
1. Konie	15 koni =	1.138·50 zł.	4 „ 160 =	640 zł.	
			6 „ 130 =	780 „	
			7 „ 110 =	770 „	
			2 „ 90 =	180 „	
			3 „ 70 =	210 „	
			1 „ 30 =	30 „	
	7 koni =	1.046·70 „	1 „ 25 =	25 „	
	<u>Razem 22 koni =</u>	<u>2.185·22 zł.</u>	<u>24 koni</u>	<u>2.635·— zł.</u>	
2. Bydło rogate:			z tego 10% amort.	263·50 zł.	2.371·50 zł.
a) Oldenburskie			<i>Buhaj</i> „Dobosz“	450 zł.	
<i>Buhaj</i> „Dobosz“ (stary)			10% amort.	45 zł.	
	450·— zł.			405 zł.	
„ „Sultán“	257·40 „		1 młody 302 „ 30=	90·60 „	
4 młode buhaje	681·50 „		4 „	680·— „	
<i>Krów</i> 14 pełnej krwi	8705		<i>Krów</i> 11 pełnej krwi	6448	
klg „ 60ct. =	5223·— zł.		klg. „ 60 =	3.868·80 „	
<i>Krów</i> 8 półkrwi=	1408·— „		<i>Krów</i> 4 pół krwi	1965	
<i>Jałówek</i> 11 sztuk 2·882 klg.			klg. „ 40 ct. =	786·— „	
„ 60 ct. =	1.729·20 zł.	9.749·10 zł.	<i>Jałówek</i> 15 sztuk	6507	
			klg. „ 60 ct. =	3.904·20 „	
b) Anglerskie.			<i>Buhaj</i> „Cygan“	587 klg.	
<i>Buhaj</i> „Cygan“	170·— zł.		„ 40 ct. =	234·80 „	
14 krów	6905 klg.		12 krów	5889 klg.	
„ 35 ct. =	2.416·75 „		„ 35 ct. =	2.061·15 „	
18 jałówek =	1.440·— „	4.026·75 „	12 jałówek	5094 klg.	
			„ 35 ct. =	1.782·90 „	13.813·45 zł.
c) Woły robocze . .	340·— „		11 szt. owiec wełniastych		72·— „
3. 13 sztuk owiec . . .	81·— „		11 „ „ „Czuszek“		
4. Trzoda chlewna:			1 knur starszy	40·— zł.	
2 knury	100·— zł.		1 „ młody	50·— „	
3 lochy dochowu	150·— „		3 „ małe	60·— „	
15 młodych	510·— „	760·— „	3 lochy dochowu	150·— „	
			2 młode lochy	45·— „	
			2 loszki małe	15·— „	360·— „
<u>Razem . .</u>	<u>17.141·05 zł.</u>				<u>16.616·95 zł.</u>

Zestawienie.

Wartość inwentarza żywego z dnia 1. lipca 1897	. 17.141 zł. 05 ct.
Wartość inwentarza żywego z dnia 1. lipca 1898	. 16.616 zł. 95 ct.
Różnica na niekorzyść r. 1897/8	. 524 zł. 10 ct.

(W roku 1896 była wartość inwentarza, dnia 1. lipca 10.950 zł.)

Z powodu ciężkich porodów i z powodu poronień (abortus) w roku 1897/8 zginęły 3 krowy i 4 cielęta, tudzież jeden stary koń roboczy na zapalenie kiszek, a znaczna część jałówek została jałowych.

Ponieważ weterynarze przepuszczają, iż oprócz złej wody i złych skutków na paszę przez dwurazowe gradobicie, także gruźlica, która jeszcze nie wygasła, może być przyczyną tych objawów, przeto Wysoki Wydział krajowy zezwolił na prośbę podpisanego, na gruntowną desinfekcyę wszystkich stajen w Dublanach i na szczepienie tuberkuliną całej obory, celem rozłączenia zwierząt zupełnie zdrowych od podejrzanych i rzeczywiście tuberkulicznych.

Z wielkiem zadowoleniem przychodzi mi tu skonstatować, iż z pomiędzy 66 sztuk, szczepionego bydła rogatego, okazało się tylko 9 sztuk jako podejrzane, z tych zarżnięto 4 dla przekonania się, pozostało zatem 5 sztuk podejrzanych i obok tychże stojące 10 sztuk zdrowych razem 15 sztuk do odłączenia.

Z zarżniętych 4 sztuk okazały się 3 sztuki wolne od gruźlicy i tylko jedna jałowka anglerska, jako w małym stopniu tuberkuliczna. Jedna 12-letnia krowa rasy anglerkiej wyznaczona na brak również zarżnięta dla przekonania się, okazała się również tuberkuliczną.

Przykupione w lipcu na wystawie drezneńskiej: jeden buchaj oldenburski, jeden buhaj anglerski i 3 jałowki nie reagowały weale na szczepienie tuberkuliną.

Prosiąt zginęło 13 podczas zarazy pyskowej i racicowej.

IV.

Przychodząc teraz do wykazania smutnego rezultatu gospodarstwa w r. 1897/8, należy tu zaznaczyć, iż w porozumieniu z Wyższą Władzą i w przekonaniu, iż administrując folwarkiem „Dublany“, nie będącym tylko przedmiotem intraty, lecz przede wszystkim służącym za wzór dla szkoły i dla kraju, nie mogłem postąpić tak, jak w analogicznych wypadkach postąpić może i powinien prywatny, tylko dla renty gospodarujący właściciel lub administrator dóbr.

Nie wolno mi było kierować się oszczędnością, aby tym sposobem wynagrodzić szkody wyrządzone przez mróz, grad, słyty i inne wypadki elementarne. Obora tak wielkim kosztem założona, musiała być utrzymana tak, jak w najlepszym roku, doświadczenia przy karmieniu, tuczeniu i pielęgnowaniu zwierząt, doświadczenia polowe, utrzymanie pól w niezmiennym stanie siły nawozowej nie ucierpiały przerwy i robota kultury (szczególnie przy obrabianiu okopowych) nie mogła być zaniechana, jeżeli nie chciano zarezykować, a to na cały szereg lat, utraty owocu inwestycyi i pracy poprzednich lat.

Iż takie postępowanie było jedynie wskazane w istniejących stosunkach, okazuje to rezultat bieżącego roku 1898/9 (vide wykaz), mam też pewną nadzieję, iż produkcyja coraz bardziej zwiększona na folwarku „Dublany“, w krótkim czasie szkody niefortunnego roku 1897/8 wymaże!

v.

Porównanie

wartości remanentów folwarcznych z dnia 1.7. 1897 z wartością remanentów z dnia 1.7. 1898.

Wartość.

	Dnia 1. lipca 1897.					Dnia 1. lipca 1898.						
	q	klg	po		zł.	ct.	q	klg	po		zł.	ct.
			zł.	ct.					zł.	ct.		
1. W ziarnie i mące:												
Żyta celnego:	11	06	7	—	77	42	4	43 ¹ / ₂	8	25	119	09
średniego	—	91	5	50	5	—	—	5	6	80	—	34
Pszenicy celnj	19	73	7	80	153	89	29	32	10	80	316	61
średniej.	10	55	6	50	68	57	—	—	—	—	—	—
pośledniej.	2	—	5	50	11	—	—	—	—	—	—	—
Jęczmienia	1	72	6	50	11	18	—	—	—	—	—	—
Owsa	2	42	6	70	16	21	8	26	8	30	68	55
Grochu	—	—	—	—	—	—	2	30	8	—	18	40
Wyki	—	—	—	—	—	—	2	74	6	—	16	44
Nasienie buraków	—	—	—	—	—	—	1	48	35	—	51	80
" marchwi	—	—	—	—	—	—	—	5	30	—	1	50
" esparzety	—	87	30	—	25	10	—	87	28	—	24	36
" koniczyzny szwedzkiej	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
" rzepaku	—	—	—	—	—	—	—	37	11	—	4	07
" kukurudzy	—	—	—	—	—	—	38	9 ⁷	6	—	233	82
" łubinu białego	2	55	5	50	14	32	—	—	—	—	—	—
" moharu	—	49	12	—	5	88	3	90	11	—	42	90
" mieszanego	—	39	6	—	2	34	—	—	—	—	—	—
Otrąb	5	27	3	70	19	39	7	49 ¹ / ₂	3	62	27	13
Osypki	—	—	—	—	—	—	8	63	8	80	75	94
Makuchów	—	—	—	—	—	—	2	10	6	29	13	02
Maki żytniej	—	—	—	—	—	—	1	54	9	25	14	24
" pszennej	—	—	—	—	—	—	1	29	11	80	15	22
2. Nawozy pomocnicze:												
Wapna	—	—	—	—	—	—	200	—	31	—	62	—
Gipsu	—	—	—	—	—	—	3	50	—	94	3	29
Saletry	4	90	11	50	56	35	—	—	—	—	—	—
Kainitu	22	29	1	64	36	55	119	50	1	26	150	57
Żużli Thomasa	35	69	3	84	137	04	156	75	3	15	493	76
Kości fermentowanych (20+4%)	48	—	6	40	307	20	43	13	7	—	301	91
3. Ziemiaki:	6	98	2	50	17	45	14	19	1	50	21	28
4. Paszy i prostej słomy:												
Wiązanego siana	10	58	1	50	16	27	8	72	1	50	13	08
Moharu suszonego fur po 6 q.	—	—	—	—	—	—	2	fury	1	50	18	—
Starego siana fur po 3 q.	—	—	—	—	—	—	27	—	1	50	121	50
" " 20 m. b. po 10q-200q.	—	—	1	50	300	—	9	m. b.	1	50	30	—
Starej otawy 6 " " 10q-60q.	—	—	1	50	90	—	—	—	—	—	—	—
" koniczyzny fur po 3 q.	—	—	—	—	—	—	15	fur	1	50	67	50
" " 20 m. b. po 10q-200q.	—	—	1	50	300	—	6	m. b.	1	50	90	—
Okłotów sztuk 327	—	—	15	4	90	95	sztuk	—	15	14	25	—
Powróseł kóp 474	—	—	10	47	40	239	kóp	—	10	23	90	—
Snopków dachowych kóp 28	—	—	60	16	80	10	"	—	60	6	—	—
Olszyny sągów	—	—	—	—	—	11	—	4	—	44	—	—
Chrustu półsągów	—	—	—	—	—	3	—	2	—	6	—	—
Skóry sztuk	—	1	—	10	—	1	—	—	—	10	—	—
Wełny klg.	—	79	45	35	55	—	43	45	—	19	35	—
Razem					1785 81		2539 82					
Różnica na korzyść roku 1897 S.					754 zł. 01 ct.							

VI. Inwentarz martwy: W roku 1997/8 dokupiono nową młocarnię, nową sieczkarnę, nowe wozy i skrzynie za łączną kwotę 1134 zł. 66 ct., z tego 10% figuruje w wydatkach pieniężnych.

VII. Budynki nowe: W roku 1897/8 wymurowano nową stajnię opasową i ogrodzono część folwarku nowym parkanem.

VIII. Drenowanie: Z pól drenowano 10 morgów (R. 7.) i zamurowano 15 dawniejszych wylotów drenów, to samo poprawiono część drenów dawnych zarosniętych korzeniami.

IX. Ewidencja rachunków: Zaprowadzona już od roku 1896, pojedyncza rachunkowość umożliwia uczniom czerpanie z tychże wszelkich szczegółów. — Raporta oprócz tego bywają używane (przez profesora administracyi i rachunkowości) do wykalkulowania wyników wszystkich gałęzi gospodarstwa folwarecznego, przy ćwiczeniach z uczniami.

Od dawnych lat zaprowadzone tygodniowe konwersatoryum „Uzasadnienie dyspozyci folwarecznych“, w lecie w polu, w zimie na folwarku, lub w sali wykładowej, daje uczniom sposobność poznajamiania się ze wszystkim, co się dzieje na folwarku.

Przy każdej sposobności nie zaniedbuje się przedstawiać uczniom nie tylko dobre wyniki gospodarstwa, ale także wskazywać na mniejsze lub większe błędy popełniane już to w kierunku technicznym, już to administracyjnym. Wszelkie zajścia na folwarku, które na wykładach nie dadzą się przewidzieć, tudzież wszelkie przedsięwzięcia celem poprawienia szkód na polach, łąkach i w oborze są tu omawiane.

X.
Zestawienie
rachunku pieniężnego
 17 1897 do 30/6 1898.

Wydatki:		1896/7	1897/8
Dziesięć procentowa amortyzacya za kupione nowe machiny i narzędzia:		—	113 zł. 47 ct.
Rk. I. 1	Płace i zasługi	2.640 zł. 74 ct.	2.913 " 38 "
" " 2	Najem robotnika	5.087 " 95 "	4.732 " 99 "
" " 3	Zmiana i dokupno nasienia	520 " 64 "	38 " 89 "
" " 4	Dokupno nawozów	1.118 " 65 "	1 745 " 91 "
" " 5	Dokupno karmy	2.518 " 89 "	3.210 " 10 "
" " 6	Zastąpienie zużytych koni	66 " 75 "	850 " 10 "
" " 7	Utrzymanie budynków	404 " 09 "	65 " 97 "
" " 9	" narzędzi i machin	413 " 05 "	556 " 42 "
" " 10	" rowów.	55 " 11 "	50 " 22 "
" " 13	Ubezpieczenie.	392 " 64 "	534 " 22 "
" " 14	Kuchnia folwareczna	283 " 87 "	347 " 23 "
" " 15	Światło i smarowidło	63 " 43 "	29 " 82 "
" " 16	Rogatki	53 " 70 "	127 " 98 "
" " 18	Koszta kancelaryjne	63 " 58 "	24 " 85 "
" "	Dokupno inwentarza	3.788 " 86 "	— " — "
" V. 24	Rozmaite	215 " 04 "	339 " 81 "
Różnica w wartości inwentarza żywego		— " — "	524 " 10 "
1896/7 1897/8			
776 zł. 61 ct. 4639 zł. 33 ct.			
15 15			
Melioracye łąk i drenowanie pól		51 " 10 "	309 " 22 "
Razem		17.738 " 09 "	16.514 zł. 68 ct.
Dochody:			
Rk. I. 1	a. Sprzedaż ziemiopłodów	6.268 zł. 51 ct.	5.776 zł. 13 ct.
" " 2	Z wynajętych łąk	2.057 " 92 "	1.151 " 29 "
" " 3	a. d. Mleko	3.451 " 64 "	3.339 " 31 "
" " "	β. Przychówek	503 " 02 "	1.178 " 92 "
" " "	γ. Braki i i opasy	821 " 02 "	1.227 " 42 "
" " "	δ. Nierogaczna	466 " 10 "	110 " 64 "
" " "	c. Owce	154 " — "	67 " 58 "
" " "	d. Zysk za paszę własną przytuczeniu	445 " 21 "	791 " 21 "
" " "	e. Szkoła Wyższa ryczałt	1.000 " — "	1.000 " — "
" " "	4. Z lasów i stawów	273 " 70 "	179 " 42 "
" II. "	7. Z polowania	25 " — "	25 " — "
" IV. "	8. Rozmaite	46 " 80 "	100 " 29 "
Różnica wartości inwentarza żywego		6.191 " — "	— " — "
" "	remanentów	638 " 11 "	754 " 01 "
Należy się od stron za różne (Rapp).			293 " 94 "
Razem		22.342 zł. 03 ct.	15.995 zł. 16 ct.
Zestawienie ; Dochód 1896/7 22.342 zł. 03 ct. 1897/8 15.895 zł. 16 ct.			
Rozchód " 17.728 " 09 " " 16.514 " 68 "			
Czysty dochód " 4.603 " 94 "			
Niedobór " 519 zł. 52 ct.			

Gospodarstwo folwarku „Dublany“ jest substratem do ułożenia preliminarzy przez uczniów i do brania przy nauce przykładów nie zmyślonych, lecz z rzeczywistości.

Mam nadzieję, iż w przyszłym roku Wysoki Sejm raczy jeszcze uzupełnić środki naukowe na folwarku, przez zezwolenie na budowę szopy do osobnego przechowywania płodów z pól doświadczalnych i urządzenie wagi mostowej. — Wówczas dopiero całe gospodarstwo będzie stało na pewnych i niezawodnych podstawach, a przede wszystkim uczniowie będą mogli się przekonać, iż wyniki rachunków nie są fantastyczne, lecz prawdziwe i niepodlegające wątpliwościom, a folwark stanie się natenczas dla obu szkół tem, czem być powinien, t. j. jednym z najgłówniejszych przedmiotów ćwiczeń i demonstracji.

Dublany w listopadzie 1898.

Administrator folwarku:

Juliusz Frommel w. r.

Dyrektor krajowych szkół rolniczych.